

ცისკარი.

1865

მ ა ი ს ი.

წელიწადი მეცხრე.

წოდება თხზულებათა:

- I—ეკგენი ანამი ანგლიური რომანი (თარგ). ი. კერესელიძისა.
II—1, სსჟა ღ სსჟა ღეჟები:—2, ნ..... დიმ. ბერიუვისა.—
3, მიუსდომელი. მისივე.
III—წიგნი მიწერილი «მსაჯულის რედაქციაში. მის. ბუთანოვისა.
V—განსილვა რამდენთამე ზედ წარწერთა. პეტრონ იოსელიანისა.

ტფილისს.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

ცისკარი.

ქართული სალიტერატურო ჟურნალი.

გამოიცემა ივ. კერესელიძისა-გან.

მ ა ს ი.

წელიწადი შერვე.

«თუ შეიევდარა სმენად, — ძიითვალე ღ უგეოუ
მაჟუყრა უური შენი, — სრძენ აქმნე» (წიგ. ისო
ნინ. თავი 6 მუს. 34.)

ცფილისს.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

1 8 6 5

Дозволено цензурою. 1865. г. 1. Мал.

ვეგენი არამი.

(დასასრული.)

V

იმისი ხასლი იყო ქალაქის ბოლოს, რომელსაც გარშემო ერტუა დიდი ქვიტვირის გაღვანი. მატარებელი, რომელიც მაგრად ხასმული იყო კედელში, მსასურებდა ხასლის შესვლად. იმ ღვს ვალტერი შესდგა და წამოვიდა წარი, რომლის წმასედ გამოვიდა მოხმასურე.

როდესაც იკითხა ვალტერმა შინ იყო თუ არა კორტლანდი, მოხმასურემ მიუგო რომ ავთ არის და სტუმაროვან არავის მიაღებს. ვალტერმა, რა ეს მოიხმინა, ამოიღო უბითვან წიგნი თავისი ბიძისგან გამოტანებული კორტლანდთან, ზედ დაეფლა ერთი მანეთი და სთქვა, რომ კრესტებსინა თავისი ბატონი, რადგანც ძრეული სექმე ქონდა! მოხმასურემ მანეთი რომ დაიხსნა, ფიცხლავე შეიყვანა.

—შემოხმანდით ბატონო. —უთხრა მოხმასურემ, შემოხმანდით, მაგრამ ბატონი ავთკი არის სწორეთი.

— იქნება, მართლაც? დიდადა გწუხება! დიდი ხანია რაც პაპა აწის.

— აგერ ათი წელიწადია პატარა! მიუგო მოხამსახურემ დიდ გულად, — ჰგავდა ხასდღის ჭარი, რომელიცა მოშორებით იყო კედლითგან. იმან შეიყვანა ვაღტყერი ოთახში ჰ გავში მატო.

ის ოთახი პატარა იყო, მაგრამ შუდი ფანჯარა ჰქონდა, ონსაჲ კედლის მხარეს ამოწერივებული იყვნენ ფანჯრები, უფარდებოთ, ისე რომ მზის შუქი, ძირიელ ვარდებოდა ოთახში. მუბილები ეწყო ძირიელ ცოტა. ერთი სტოლი იდგა ჰ ეჭები სკამი.

პატარას ხას უგან მოვიდა მოხამსახურემ შეიყვანა ვაღტყერი კორტლანდთან. რაგორცა ჰხსნადა ეს ჭარი იყო მშოელი, ღოგები ხიწიალით უელამდნენ, იჭდა დიდს გრესლანხედ, ფანჯრების შუა ჰ რა ღანასა ვაღტყერი იდგა, სამოართოა გული ჰ უთხრა;

— უფალო მე ბედნიერად ესხაჲ ჩემს თაჲს, რომ თქვენსა ენახეთ. რაგორა სპანდება თქვენსა უმატიცემუდესი პიძა? რა ხსიამოვნოა იმნებოდა, რომ ისიც მოსუდოდა. ონსაგრეველია დღეს თქვენს ჩემთან დარხებით სადიდათ? პიქო, შენ ეი, ტომის! უთხრა მზარეულს, დღეს სადიდობათს მოგმატე ერთი ძროხის ენა ჰ შემწვარი ვარიები! — იძელი მჭებ უფალო ვარს ან მტყეით; მე არაოდეს არ შემოძვარს აქედან უსადილოთ გაცემო. თქვენსა ჭაბიბე ფანჯარასთან მოუუქით; ვერ შენახეთ აქ რაგორდაც ცხელა? ჰყვი სრულებით არა მუშაობს. ეს ხსილი ვერ არის ვარტათ ამერს ელი, უფალო? ანა უფა-

ლო? მე მგონია სიცხისგან სულს გიგუბდება.

— რა პასხვით ბატონო, არათუ ცხელა, ცივა კიდევ. სწორეთ უნდა მოგასვენოთ, რომ ამისთანა ნოტიოს სსხლს ჩემს ღღეში არ შეესვენებოდ.

— გცდილობ, კგები როგორმე ამ ოთახებში ჭაერიმე-შაობდეს, მაგრამ გერსვსით გერ ვასენსე. უნდა გენსათ რა იყო ეს ჯაღი, მინამ გიჟიდი! აქ წინ ბაღი იყო, უკან ხეები, აქეთ იქით ჯანარი იდგა ბლომით! წარმო-იდგინეთ უფალო რა ამბავი დამემართა, ორის წლის გან-მავლობაში სულ ავით ვიყავი, სრულებით დაგვარგე სიმრ-თელე. იმ წუთელმა მტენარებმა სრულებით გამომცაცეს სიცოცხლის უყათი. სრულებით ასაღს ღ წმიდა ჭაერს მოკლებული ვიყავი, ძლივს ვხუნთავდი... ბოლოს შევი-ტყე რა ჩემის ავამყოფობის მიხეცი, მიყვავი მუშაობას, ღ რაც რამ ხეები, თე ვასები, თე ჯანარები იყენენ მი-რინად ამოვადებინე. მაგრამ რა გამოვიდა, სიმრთელე-ვი დაგვარგე ღ!

ამ სიტყვის თქმასხედ გორტლანდმა გულის სიღრმით ამოიოხრა ღ ჩაფიქრებით თავი ჩაქვიდა.

— მევი უნდა მოგასვენოთ ბატონო, უთხრა ვალტე-რმა, რომ სრულებით კაცმა რომ შემოგასვდოთ ავამყო-ფობა არ გეტობათ. როგორც ბიძა ჩემმა ამიწერა თქვენ-ნი სიმრთელე ღ მსიარულება, სწორეთ ისრეთივ ბრძანე-ბულსართ.

— დიას, უფალო, დიას! მე სსწა არა მგონდება, მსოფლივ ჭაერს ვარ მოკლებული, წმინდა ჭაერს; სისხლი ავარტა ბრუნავს მარდებში, თითქმის შესდგა. ამასათვს

არ არის რამ ღოგები წითლად მიცემს. კარგი იქნებო-
და, რამ ცოტა სიყუთლე შემომხატოდა, მე ამისათვის
დიდს მადლობას შეგწირავდი ღმერთსა! სომ სედავთ უფა-
ლო არა მკირს იზოსანდრია, როგორც ხეში სუფელი
ქაქიმი მარწმუნებს. იზოსანდრია ვინაა ქსკინს, რამ
მდარე ქაქიმი მოხრდეს სრულებითა თბობის. მე ვოველთუხ
უფალო ქაქიმი მქებს; სულა მიკუბდება რამ უჭეროთ ვარ.
არა, განა ეს იზოსანდრიასა ქტავს? სა! სა! სა!... ერთა
მიტანრით რამე თქვენს ბიძასედა; სომ კარგათ არის,
მხატრულათ? რამ თავისუფლათა ხუნთქავს, სულს სომ არ
უტუბდება?

— ბატონო, ის სრულებით კარგათ განდავთ. ის მო-
უთმენდივ მთელის ხეივან ტნობას, ან თქვენ როგორ
სიმართლეთ იმყოფებო. ან გიდეტ იმისი მკობაზრი ბი-
ტერი გელს.

— გელსი ბიტერ გელსი! თქვანთივთა კაცია! როგორ
იმეცა დეტერს, რამ ბიტერ გელსი, გელქი, სე შე-
გადა; ის ისეთი ფრანტი აღარ არის, როგორც იყო ფმა-
წვლობაში. არა, არა, სულ იტნო იმან თავისი თავი, სო-
ბთსილით იქცევა. თქ! დირსი კაცია ის ასეა ქებისა. მნი-
ელ დირსი უფალო.

— ის, მართალია, როგორცა სხანს შეცვლიდა, ბატო-
ნო, მოუგო გადკერმა, რომელიცა განქვირდა კორტლ-
ნდისკან გელსის ქებასედა, მაგრამ მანტ სხანსიძენო კა-
ტი კია. იმან მამბო გზასედა, როგორც გიტყნობით
თქვენს დ იმან ცხენები გამწვლობის დროს.

თქ, ნუდაზა მამბოვანს იმ დროს; სოქქა კორტლ-

ნდბა ჯ ჩაფიქრებით ჩაჭვიდა თავი, მაგრამ, არა მოტყუებულა მოიგონოს ის დრო, ამისათვის რომ მამინ ღაც-
მუნებით ვიყავით, ჯ მე მოვიტყუე. ასლა ის მდიდარია, მე-
ფუძლიან მომცეს წანაგები, მაგრამ ხაფია მოვიგონო. — მე მოგონია, როგორღაც ნიჭსეს გამოცვით
ყოფილი, ხელოს სომ არ შეგატყუდათ, აქ ძაღლის ცხენი.
თქმისნი ტარისით გასულით კარებები, ფანჯრებიც ჯ შე-
მი ბიჭვით თქმისნი სვამი, იქნება ცოტათი გატყუებული.

გალტყმა თავისიანთ უარყოფა ეს თხოვნა ჯ რა იფი-
ქრა ასლა გაიტანა ეს ვიღაცა სულელია, მამინ
დაუწყო თავის მამის საქმესად ღამად.

— მე შემთხვევით მივაღეჭი იმ ნივთს, უთხრა გალტყ-
მა, რომელიც ეკუთვნოდა საწყაღს მამა ჩემს.
მე შევიტყუე იმ შეუნადრისაგან, რომელმაც მომ-
გება ეს მათხრო, რომ მამა ჩემი ფოფილა თქმისნიან
ამ თორმეტის, თუ თხუთმეტის წლის წინეთ. არ ვიც-
ნით თუ არა, რომ აკერ შედგენი წელიწადი მტრის იმი-
სმა ხსნაღობამ სრულებით აღარა იცისრა იმასედ. მამას-
დამე ბატონო, ჩემის ბიძის შემდგომს გინახავთ ის, ჯ
მიბძანეთ ეს მათხროს მართლა იმის ეკუთვნის თუ არა.
ერთის სიტყვით, მე გინახვით თქმისნიან შევიტყუე მა-
მის ჩემის კვადი ჯ თუ მატნობით რახმეს, დიდად
დამავალბთ.

— მამა თქმისნი, უთხრა გორტლანდმა, ას-
ლა, მამა ბიძის შენისა. რა არის იმისი სახელი? ჯოფიური?

— ჯოფიური.

— ოჲ, დიას, ჯოფიური! როგორ! ნუთუ ჩემს იმასედ

არა გაგვიგონიათრა? იქნება მართლა იმისმა მონათესა-
 ვებმა არ იცინ, სად არის ის? ეკ ძლიან სამწუხაროა;
 მაგრამ ის ძრეულ გიუმადი კაცი იყო, სან აქ იყო, სან იქ
 როგორც რომ ელვა. ის იყო მართალია წამდენიმე წლის
 წინეთ, როდესაც მე ამ სასლხის აღაგი ვიყიდე. ეველფერს
 გეტყვი წერილად; ერთი ერთმანერთსედ როგორც იყო,
 მაგრამ მტონია აქ ცხელა; ცოტა ფანჯრის წინ მიჯექით.
 ძლიან კარგი! რა, დიას; ეს მოსდა წამდენიმე წლის
 წინეთ; იქნება მას აქეთ თათსმეტი წელიწადიც იყავს
 გინ იცის? მე გელაზარაკობდი ერთს თივის გამოდგეღს
 რომელიცა სვიდდა, უტე ამ ღაზარაკში შემოგვადგა ცსე-
 ნის ქსენებით ვიღაცა კაცი, რა დავატქედი ვიცანი, რომ
 მამა თქვენსი ჯოფერ ლეისტერი იყო. ჯერ კარგათ არ
 ვიცნობდი იმას; მაგრამ ორჯერ დ სამჯერ მენასა ბიძა
 თქვენსთან ერთად. გაგონებუდიგი მქონდა, რომ საკვრე-
 ლის ხსიათებისა არისო, — როდესაც გნსე ძრეულ მოძე-
 წონა ისეთი მსიარულა დ სიამოვნების მოყვარე იყო. მე
 დაუწვე ღაზარაკი, რადგანც ბიძა თქვენსი გვერდითა ჭე-
 ვდა, იმის ნატევისცემისათჳს ვთხოვე ღარჩამადიყო იმ
 დღესაც დ იმ დამესაც ჩემთან. იმან მიიღო ჩემი მიწვე-
 ვა ; მაგრამ, თქვენსი მომიტყვეო უფალო დ, ის ისეთი
 კაცი იყო, გიხაც უნდა დაემატიენა, რედ შეატებოდა. ნქსნ
 ოწნი ერთად ვსადილადითა, ის დ მე. იმ სადილსედ
 სულ სუძნობდა. უფრო მომატებულს იმაზედ ღაზარ-
 კობდა, თუ როგორ მოეტყუებინა თავისი მოვალეობი. ძა-
 ლიან კარგი რომ ვზაუნს საგნად, სადილს უკან მკით-
 ხა, ჩემ მძისთან მიწერ მოწერა სომ არა გაქვსო? მასუსათ

უთხარნი რომ არა მჭებს მეთქი თუშტა მეგობრები კი ვი-
ყავით მეთქი. მაშინ მე იმან მითხრა: ჩქარა ვნახამ ჩემ
ძმასა. თუ რომ ნახო ჩემადინ, ჩემსას ნურას ეტყვი
სწორეთ თუ გინდათ გითხრათ, ჯ, ესკეს არის ინდო-
თიდგან მოკელიო, ხადაც ძრიელ ბეერი ფული შეკვრივე
მაგრამ იქვე დაჯახნივეო. იცით რომ ჩემი ბედნიერება
ხამცაგლითოდ დაიდვა. როდესაც ინდოეთში ვიყავი, ერ-
თი ზოლგოვნიკი სიკუდილს მოკარბინეო, გეფხვისაგანაო
როდესაც ანგლიში დაბრუნდი, სამდენიმე წლის შემდგომს
შევიტეე ის ზოლგოვნიკი ვითომც მამკუდარიო, ჯ ჩემ-
თჲს დაუტყვებინოს დიდი ქონებაო. ახლა იმის ქაღაჭში
მივალ იმ ქონების მისაღებათ, მივიღებ ჩემ ძმასთან მი-
ვალ ჯ მეუდროებით ვიცნოვრებო. თუნდა თავდებათ და-
გიდგებით, რომ ეს სიტყვები მამის თქმულის სიტყვების
სიტყვითი სიტყვით რაცა სთქვას, რაღა დამახსოვდებოდა,
მაგრამ ასრები ეს ჭასრი იყო იმისი. მეორეს დღეს წა-
ვიდა ჩემგან ჯ მას აქეთ მე იმისი აღარა ვაცირა. თუ
სწორეთ გინდათ შეიტყუეთ, ის იყო შეტად გაფითლებუ-
ლი ჯ მოქანცული. მე მაშინ ისე მეჩვენა, რომ ის დიდს
ხანს არ იცოცხლებდა. თავის წლოვანების ადრე დაბერდა
ჯ მოუძღვრებულად იყო. მაგრამ ესკი არ უშლიდა იმის
შინარულებას. სწორე უნდა გითხრა, იმისი ამბავი რომ
ველარ შევიტყვევო, ვიფიქრე, უთუოდ მომკუდარა მეთქი.
იქნება მართლა იმის ქონებასეც, რომელიც უანდერძა
ზოლგოვნიკმა, არა გაგიგონიათ?

— სრულებით ჩემს დღეში არა შამიტყვირა! — უთხრა
ვალტერმა, რომელიცა ისმენდა ამ ღანაჩავს განგერვებით.

არ იცით რომლის მსრისავენ წავიდა?

— მაგახედ არა უთქვამსრა.

— არცა სხელი უთქვამს იმ ზოფოგენიკისა?

— არა. იქნება თქვას, მაგრამ აღარ მასხოვს. ესეი ვიცი-
რამ სწორეთ წავიდა იორტეირის მსრისავენ დ მოანდე-
რძე სწორეთ ზოფოგენიკი იყო. მომიბინეთ. კიდეკ ერთი
მომავლნდა, კარგია, რომ ასე მოულოდნელათ გამოიღვა
თავში. მამა თქვენსი პიამობდა რა ოსუკურის ენით
თავის თავს გარდასვალს, თუ რამდენჯერ დაქსოვა თავი
ცნისათვის, რამდენჯერც ქრისიფო იგესებში ბოროდი
შეცრილი დ რამდენჯერ სს-ს დ სს-ს გვარი შეეცვალა, რა
არა არ მიტანია, — ჯიუძელა, ინდოეთში რომ ვაყავი გვა-
რად დაეინტეი გლეხი, — ამ სხედამ თერძე დიდი შე-
მატება მისცა. აი თავთან სამდელი იმისი, სიტყვები. «ეს
იმისთანა გვარი არის, რომ შემოდლის ვინიცაზა ღავამავე
რამე სამსა, სხეებსედ გადაეიტანა ხემა ღანაშეფლია,
განა ამ გვარი სს-ს სს-ს გვარად არ არის». მომიტე-
ვეთ უფლო, დ, უნდა სწორეთ გიბინათ, რომ მამა
თქვენსი დიდი ღლეტი გარე იყო!... შეიტყეთ თუ არა,
რაც გიამბეთ მამა თქვენსხედ. — თუ მართლა იორტეირში
მივიდა დიდს სამუდროს მიიღებდა, რასაყრველია გლეხის
სხელის წოდებით.

— გამადლომ ბატონო, ბევრი რამ შეეიტყე თქვენსა
მამის ჭეხის შესახებ. დიდი მაქვს აღევი სწორეთ,
რომ ბოლორძე მივარე იმს. სიტყვასხედელია გადტე-
რმა. — თქვენს წედანა პამბეთ, თუ მართლა იორტეირში
მიადწია, — ერთი ესეც მიბძნეთ, განა რა დაუშლიდა,

იქმდინ რომ არ მისულიყო?

— რა დაუშლიდა ჯ, — ავანთყოფლობა. მიუგო კორტლანდმა, მე, სრულებით არ გავგონებოდა; თუ რომ., თუ რომ., ერთიან სიტყვით თუ გაივლით იორკშიპირის გზისაკენ, შენიშნავთ გზასედა საფლავის ქვებსედა შედ წარწერას, იქნება კლერკს სასული იქ იყოს სადმე.

— არ გასსოვთ ის რიცხვი ბივსა. რომელს რიცხვშია იყო მამა ნემი თქვენთან, — უთხრა კლერკმა მწყურვალის სახით, რა შეუვიდა ძეგლი მამის სიგუდალსედა.

— ძალიან კარგია მასხრეს! სადღეს უკან ნახებედა იმ რეგულში, სადაცა ეწეო ნემს დღიურს თავის კარჯისედა მწყურვალ, რომ თავის ეს ტყეა კლერკს გასმობედა. მე მგონია გზასედა თრმოც სამოცამდენ სასიგუდალს ქუა შეგებედა, რომელსედაცა აწეოთ კლერკს გეგანი, მტრად, საგმობა უფელ, მდებო წავიდეთ სადღეს სასულით.

თუმცა თავისის ტანით კორტლანდი ერთ იყო მტრად მდებო მრედე კარგი ქონდა. იმ კარგი, რომელსედა გონება სასიგუდალ განთავსებული აქეს ჯ ამასთანავე განმარტობითა სდებს, მდებო მტრად განმარტობულია იმაში. მრედე სადღეს სასული დღე იმათეს არის ის დღე რა დღესედა კარგი სადღესი აქეო. მრედე დღე ისინი ფიქრობენ სადღესედა, მწყურვალთ წყლსედა, მიანით ისე, როგორც უმთავრესი საგანი ჯ თუ სადღეს უკან კიდენ იფიქრობენ რასედა, ეს ფიქრი რასედა, კესმის ფიქრია.

უფელმა კორტლანდმა შემოიხვია სადღესედა. მდებო, დადებინა სულ ერთიან ფანჯრები ჯ მიწეო სასული კელი

საჭმელები ყველა წესიერად მომზადებული იყო ღ მასში-
ძელი იკვებოდა თავისის მსარეულის კვლევებით.

რა ჩანთქო ნასკვარ მისკა თავიანთებური ბოშაში,
საში გირგანქის წონა სოხობი, ქათმის ექუსი ნაჭერი,
ძროხის ენის მესამედი ნაწილი, ნასკვარ წიწილა, ექმესი
ბლინი ღ დიდი ტებილი ზეროგი, საცოდავი ავამყოფი
კიდევ თხოულობდა ბიძტეკებსა.

როდესაც ასე, ამ გვარად სადილი გაათავა, პატარასტო-
ლი დადგმევინა ფანჯარასთან, ღ ზედ დადგმევინა ღვი-
ნო, ღ რა მიუყვდა სტოლს გამოაცხადა, რომ ასე უჭყრო
ოთახები სრულებით არა ყოფილა, რეგორც დღეს არისო.

როცა ყოველისფერი გათავდა, მასმინძელმა სთხოვა გა-
ლტერს იმ ღამეს იქ დარჩენილიყო, მაგრამ ვალტერმა
უარი უთხრა, რადგანც მეორე დღეს, დილით ადრე მიე-
შურებოდა გზასა. ის მანინც არ ეშვებოდა ღ ეუბნებოდა,
გრავატს ფარდები არ აფარია ღ არც ფანჯრებს სტანები
აქმეს, ჭყარი იმედი მანქმეს საკმაოდ იმუშავეს საწოლს
ოთახშიაო.

კორტლანდმა გასინჯა თავისი რვეული, რომელშიაცა
სწერდა თავის თავს გარდასავალს; სადაცა იზოვნა წელიწა-
დი ღ რიცხვი კლერკის იმასთან მისვლისა, ეს ცნობა ვა-
ლტერისათვის ძრეილ საჭირო იყო. ამასთანავე ამ მახუ-
ცებულმა მოიგონა ერთი შემთხვევა: ვალტერის მამას გა-
მოეცვალა თავისი სახელი ღ დაერქვა დავითი ანუ დანი-
ელი. ამ ორს საკელში სწორეთ რომელი დაერქვა დავი-
თი ანუ დანიელი. ამ ორს სახელში სწორეთ რომელი
დაერქვა, ისეი კელარ მოიგონა, მხოლოდ ესეი დარწმუნე-

ბით სთქვას, რომ სასკლის თავს იჭდა ასო დ. —
როდესაც ვალტერი გამოეთხოვა, კარტლანდმა თავი გა-
იქნია და სთქვას:

— ეს ჩუქნსიგი დარჩეს, სასკურელია, მაგრამ ტყვი-
ლად კი ცდილობთ იზოვნათ მამა თქუნი, მომიტყუეთ,
ისეთი ცრუ მოლაპარაკე იყო ისა, რომ იმისი არა დაი-
ჯერება რა, რა ვიცით, რომ ზოლგოვნიკის ანდერძი, რომ
იმისდა მიანდერძაო, ის სამკუდრო, სულ მოგონება არ იყო
იმისგან, თუ სიცრუეე, მხოლოდ ერთის შემთხვევისგამო
დავიჯერე იმისი ლაპარაკი.

— რომლის შემთხვევით, ბატონო! ჭკითხა ვალტერმა და
თან გაწითლდა თავის მამის ამ გვარ მოქმედებაზედ.

— მომიტყუეთ ჩემო მეგობარო; სულგრძელებით მომი-
ტყუეთ, რომ ასე ზირდაზირ გეუბნებით, მიუფერებლივ.

— გთხოვ ბატონო, მისამართ.

— აი რა! უფაღმა ჯოფრეი ლეისტერმა, მადლობა
დმერთს, რომ ჩემგან თუელი არ ისესხსა.

მეორეს დილით, სატასტო ქალაქის ლონდონისაკენ
წასვლის ნაცვლად, ვალტერი განემკვიდრება ჩრდილოეთისა-
კენ, როგორც მამის მოსიყვარულე იმას სწუროდა შეეტ-
ყო თავისი მამისი ხედი. —

VI

როდესაც ვალტერი მივიდა იორკშირის მაზრაში, მო-
ნახვა, ზოლგოვნიკის, რომელსაცა, ეანდერძმა დანიელ კლე-
რკასათვის თავისი საცხოვრებელი, ეჩვენა ძრეულ მხელათ.
ბევრს ეცადა ეს უმაწული კაცი, მაგრამ გერას გზით გერ

მაგნო იმ პოლეკონიკს. პოლეკონიკის უფროსი და მის
ანბით შეიტყო, რომ ის პოლეკონიკი რომელიცა უფროდ-
იყო, ინდოეთში, მომეტადარიყო 17... წელიწადს. ამასთან-
ავე შეიტყო, რომ თუმა ამას კანდერმებისა დასიულ გე-
რკანათვს, მაგრამ სიგუდილის წინეთ უარი ეთქმე! ამას-
თანავე გამოჩნდა, რომ იმ პოლეკონიკის მექედრე უფ-
როდიყო იმისი შორი სათესავი ჯონ ელმარი, რომელიცა
სიდა სტოგერებსა ორმოც და ათს გრესსულ იარკიოვან.
ამას შექმლო უფროდიკი გარემოება ვალტერის მამისა სტო-
დნოდა.

ვალტერ აღარ დაუფრდა და შეუდგა გზასა თავისს
კანდალით, რომელსადა ძირიელ გმინოდა არ შესედიდოდა
ნენ გზასულ ავსაღუბი. რა გაიარეს დამდენივე გერსი, გა-
პრადმა მისა დაატანა ვალტერს, იმ დამეს დამდგარ
იყვნენ გზასულ სადმე, ვალტერი თანასმა შეიქნა და ამის
გამო მერეს დღეს ადრე მივიდნენ იმ საფუღში, სადაცა
იდგა ჯონ ელმარი. თუმა რეტომარინ რე იყო, მაგ-
რამ დღეები იყო ტფილი და მოწმენდილი. გზის მარჯვ-
ნივ მხარეს მწყემსი მწყებდა ცხვარსა.

— ბონტიკ, დაუძისე მწყემსსა და ჭეითსე, თუ, სადა
დგას ელმარი?

კანდალმა აღსრულა შესახება და შეიტყეს, რომ ელ-
მარი იდგა სოფლის პოლეკონს. ეს ჩქარა მესაერები მი-
ვიდნენ იქ და ნახეს დიდი აღაფათის კარები, და შესაფათის
ზირდაზირ დიდრონი ხასლები.

როდესაც ვალტერმა ჭეითსა კარის კარსა, შეიძუებოდა
ნახეს თუ არა ელმარისა, მაშინვე შეიევასეს ჩინებულს

გაბანულებში, ხადაცა ეწყო ძრავალი წიგნები მძუწნიერად შეკასმულები. რამენისამე წამის შემდგომს მოვიდა მონუ-
ტებული კაცი ორმოც ღ ათის წლისა, დახლის ტანისა. თავსედ სრულებით თმა აღარა ჰქონდა, მხოლო საქა-
რის აღავს ღ საფეთქლებთან მოგრძოა თმა ჰქონდა ცო-
ტათი. მონუტს ეცო სუფთად ღ კარგად, ის ირიცხუბო-
და ძველ მსწავლელად ღ მიხდევდა უფრო კლასიკურს
თხზულებას.

გაღტემა ძახლა კართის პასტარისგან გამოტანებული
წიგნი იორვიოვან. ედმონდს ჩამოართვა ღ დაუფრა პატი-
ვის ტყეით თავი გაღტერსა.

— აჲ! ეს წიგნი ნიშნს მკვლარის ეგზოტატივს აძის,
რასკენ მიუყვება დასუდა ბეჭედა; — ძრაველ დირსი კა-
ცა ღ დიდის ხნის მსწავლული, უფალო, თქვენსკი არ
ეწეობით ლიტერატურობასა? დაბძნდით, თქვენსი ჭარიმეთ.
აჲ, წავსუდა სხვაგვით! ეგ ჩინებული ნიშნისა! ეგ იმის
ნიშნებს, რომ ლიტერატურას მოხუცებულე ეოვიდსაოთ.
ეგ წიგნი რომელიც აღევით ბერძენი რომანია, მკითხი
არ უნდა იფიქროთ, რა შიომშისაგ კარ.

— არა, უფალო, ეს ბერძენი, უფრო დიდის ღირსე-
ბისაა!

— ეგ კარგი თქო! მე მჯონია ძველებური რომანები,
ბევრიო უკეთესნი იყენს. ხლანდელს რომანებსეგ. თქვენ
რასაკურველია გესმოებათ რაცა თქუა დირსტოტელმა მსა-
ტერებზედ ღ გამოქანდაკებულია გელაგებზედ, რომ ი-
ხნის მადლა დეანან თავიანთ გელაგებით, ვიდრე ეფი-
დოხოიები ღ მწერლებიო. მაგრამ უნდა თანახმათ ბძან-

დებოდეთ უფალო, არცა ართს გამოქადაგებულს ღ არცა მსატკარს შეუძლიან ქქანდეს იმისთანა გავლენილება; რა გავლენაცა აქქს თეოლოსოფიის ღ რომანისტს. სომ გასსოვთ რა სოქქა კვტილიამ?... მაგრამ, მე სრულუბათ დამავიწყდა ჩემის მეგობრისხან მოწერილი წიგნი. ისე გავერთი თქქსთან ლაშარაჟით, რომ სრულუბით დამავიწყდა. ძეა-რათ შესვდება კაცი, თქქსნისთანას განათლებულს უფა-ლო. ახ დამავიწყდა, ვერ გკითხეთ, როგორ არის ესლა ქქამი, სომ კარგათ არის ღ აღარ ავთმეოფიობს? იმასგი ნიგრიხის ქარი. ქქანდა? თქქსნ სრულუბით გამართოთ საუბრით ღ მოწერილის წიგნის კითხვა დამავიწყეთ; მაგ-რამ მაინც ატყე რიგათ თქქსნ არა საჭიროებთ, ამ წიგ-ნის წაკითხვა სადილს უგანაც შეიძლება. ხენკა, ანაობს...

— მომიტყვეთ უფალო, — სიტყვა წაართუა ვალტერმა მოთმინებითგან გამოსულმა, რა ვერ მოიგდო იმდენი დრო, რომ თავის საქმესოდ დაეწყო ღაშარაჟი, — ღ მოგა-ხსენოთ, რომ მაგ წიგნში გახლავთ მსატკარისხან მოწე-რილი, თუ რა უმთავრესმა საქმემ გამაბედინა თქქსნებო მსწავლულის მეუღრუბითის ცხოვრების შესრევა.

— უმთავრესმა საქმემ! განიძეორა ჟონ კლემონმა ღ გა-იკეთა სათვალუბი, დიდიოთ საქმე უნდა გაკეთდეს ღ სა-დილოთ უგან მოისვენოს კაცმა! შირველს უფალო თქქსნ დავითობოთ, გაგაკეთოთ საქმე ღ წაკითხოთ ეს წიგნი, მაგრამ ეს მეორეკი მე უნდა დამითმით ღ ჩქსნთან და-ჩხეთ სადილათა. მე გაცნობებ ჩემს ცოლსაც. ერთი შემატყობინეთ თქქსნა აზრი ახლანდელს ღიტერატურა-ზედ... მე მგონია, რომ... მაგრამ არა, უნდა ჟერ წიგნი

წავიკითხე, რადგანც ვხედავ თქვენს მოუთმენელობას.

ბოლოს ედმონდი გახსნა წიგნი & გაღტერმა გაიკვრება, რა წახა იმ წამსვე გადაიკითხა.

აა! მესმის! მესმის! სთქვა მსწავლულმა, რა წიგნი დაკეტა & ჭიბუში ჩაიდო. ჩემი მეგობარი მწერს, რომ თქვენს გზურთ შეიტყობთ, გლეგმა მიიღო თუ არა სამკვიდრო ჩემის ნათესავის ზოგჯერგნიებისგან თუ არა? ასე არ არის? ამაში მდგომარეობს განა თქვენსი საქმე?

— დიხს, უფალო, უთხრა გაღტერმა & ასდგომი მიიწივს ხკამი, რომელსედაც იჯდა & მოუთმენლივ მოელოდა ეთქვა ყოველი ცარქმობა. — უკეთუ მე მეტყეით ყოვლის იფერს მაც გარქმობას, თქვენს იხე....

— იხე დაგვალვით, — დანსრულა ედმონდი დიმილით. — იქნება მართლა?

— დიხს, უფალო, ძრეულ დამავალვით.

ამ უკანასკნელს სიტუქსედა, უტეხს შეიქნა მოხაქმე გაცდა ეს მსწავლული ედმონდი.

— გლეგმა, მართალია კრანსბორდში მიიღო სამკვდროთ ხასლეხი, რომელიცა იმან გაყიდა შუდას ორმოც & ათ თუმნათ. ამან გარდა ფუფათ ერგო კიდევ ათასი თუმანი. ჩემს ნათესავს ზოგჯერგნიებს, ქქონდა რამდენიმე ძერფასი ქქუბი, რომელიცა მე მიანდერძა, სწორე უნდა თქვან გაცმა, რომ მე არ ვიტყვდი რომ გლეგვი ინდოეთში ნამყოფი იყო, საიდანაც ის ქქუბი იყო მოტანილი & კვითხე რჩევა იმან, თუ რა ფასათ გამეყიდნა. იმან თუთან მოინდომა სეიდვა იმ ასრით, რომ ღონდონში შემდეგს გაყეიდნა. უფრო მეტის მოკუბით. ბოლოს მივეყიდე ათას

თუმცა ის სივითები ღ გავმოწდით ერთმანერობას. მორეს
დღესვე იმ ძვირფასს ქეწებით უნებ ჩაიულა. იმისი
სრულებით აღარა შეძიტეფიარა. არც ეს ვიტი, რა უფო
ის ქეწბი?

— ღმერთო ჩემო! წარმობთქეა კალტერმა აღრუღმა.
რა იფო მიზესი, რომ გაიქცა?

— ეგ ჯერაც არავინ იცის. მიუგო ეღმორმა. იმ დროს
დიდი ღანარაკი იფო უოგელან, მთავრობამ მოხამესელად
ვეღელან ბძანება გასტა მაგრამ ამოდ. ესკი
უნდა ვთქუა, რომ არ იფო რიგინი კაცი, სასელი ძალი-
ანი ქქონდა წსდენილი. დატანტალებდა სან აქა სან იქა,
ღ არავინ იცოდა თუ რითა სტსოგრებდა. ქაღაქში, სადაც
ეს ამბავი მოხდა, დიდი ვალები ქქონდა, ღ მორიას მაგი-
ნათხსაც გაიქცა. მომიტევეთ უფალო, რომ ასე ბირდაზირ
გეუბნებით, იმ კაცსედ, რომელშიაც მიგიღით მონაწილე-
ობა. მე გეუბნებით საზოგადოების აზრს. მაშინ განარეს-
ბორღში იდგა ერთი ვიღაც გაუბმანი, რომელმაც დაადო
ხმა იმ კლეგის დაკარგვის შემდგომს, რომ ვითომც იმი-
საგან დიდი ფუელი ესესხა. დიდ ხანს ეკუბნეს კლერკას,
მაგრამ სრულებით ვერ იზოვნეს. ბოლოს გადაწვეიტეს,
რომ უთუოთ ის ქეწბი წაურთმევიით ვისმე ღ მოუკლა-
ვით. რადგანც ვერც მეღელეს მიაგნეს, ვერც იმისი კვა-
ლი იზოვნეს, საღსი ღანარაკობდა ღანარაკობდა ღ ბოლოს
სულ დაივიწყეს. ამასედ მეტს, რაც გითხარი უფალო კე-
რვისტინი ვერ შეიტყოფთ.

ვერ შეუძლიან მკითხველს წარმოიდგინოს, თუ როგორ
იმოქმედა კალტერსედ ამ ანბავის შეტეობამ. ბევრი იფი-

ქა ვალტერმა შეეტყო, თუ რა იქნა იმისი ძმა, კიდევაც კითხა ბევრი რაღაუბიც, მაგრამ ამისი მეტი ვეღარა შეიტყობდა და დაწვევით, რომ უთუოთ რა მეტად გარეგნული კაცი ყოფილა, ვაღებს გაქცევის სსტა უცხო ქვეყანაშია.

— შემდეგ შევითქვ, — დაუმატა ელმორმა, — ერთი ბრილიანისაგან იორგში რომელსაცა ენახა ის ძვრისი ქვეშაი ჩემის ნათესავის ზოგოვანიის გელში, უთქვა მეტად ღირდა ის ქვეშაი. და მონია ამისათვის გაიცა, რა არის უკან არ წამართონო და არ შემეშაღნო. საგრეგელი არ არის რომ გაქცეულიყო, ამის შემდეგ, ის წავიდა იქნით და რაც რამ ეხდა, ცხენი თუ სსტა, დაუგდო თავის მკვლელებს.

— ოჰ, ღმერთო! იფიქრა ვალტერმა, — რასაც ამბობენ თუ მართალია, როგორღა დავეძებ იმ გვარ ძმას.

კეთილის სულის მექონე ელმორმა, ნახა რა შეწუხება ვალტერისა, ცდილობდა შეეცვალა ღაზარა, რომ გაემსიარულებინა როგორმე. რაც კლასიკები იფიქრნ წამოიყვანა და დაავიწყდა არათუ კლერკა, თუთქმის თავისი თავიცა. მოასწოვდა სადილობა. ელმორმა შეიფანა ვალტერი სისტემროს ოთახში, სადაცა წარუდგინა თავის ცოლს, რომელიც იყო გამსდარი ქალი, გრძელ ცხვირს.

— მერწმუნე, უფალო, რომ არავინ არა შეგდარება ცოლმზღიანობას, — სთქვა ელმორმა, ვუღიან, მეგობარო ჩემო, ვარია სომ ვარჯათ არის შემწვარი?

— მერწმუნე არ ვიცი ბატონო ელმორ, მე სომ არ მაძიწომს.

— აბა, უფალო, ასეა მომძანდით, ხადილი მსათ არის შევიდნენ ხადილის საჭმელს ოთახში. ხადილის დროს. არაფერი არა მომსდარა, შესანიშნავი.

— ახ, ბატონო ელმორ, უთხრა ქმარს ცოლმა, რა დასედა მამწკარს მტრედებს, — წამოიღვინე რა გწუხვარ, მსარეულს შესტდენია, ღ რომელიც მტრედები მე მიეკადნენ, ისინი დაუგლავს. არათუ შემიძლიან ასეა ამისი ჭამა, დანახვითაც გერ დამინახავს ისე გწუხვარ.

— ჩემო მეგობარო, გამიგონე, — უმასუს ელმორმა, — აი რას ანობს შენს ნუგუშის ხატემლად გამომხინილი მწავლული გაღვრიან მაქსიმე «ხადაცა არხებობს სიეჭარული მაღლი ღ ჭეშმარიტიო, იქ ზოგჯერ უმჯობესია გასმორება სიეჭდილითა, ვიდრე სიცოცხლით გასმორება.»

— უფალო, უთხრა ელმორმა ვალტერს, როდესაც ხადილს უკან შევიდნენ სხუა ოთახში, თქვენს იქნება არ მერწმუნეთ, ღ მე ზეგნიერად ვხსავ ჩემს თავსა, რა შეხუდი თქვენსებრ განიერს გაცხა, რომელსაცა მოგწონას კლახიური მწერლები. მე მხსნავს, ამ რამდენისამე წლის წინეთ, როდესაც მივიღოდი სოღმე ჩემს ნათესავ ზოღკონიკთაცან ერანესბორლის ქაღაქში, იქ შევხვდებოდი სოღმე ერთს განთქმულს ასაღვასდა მწავლულს კეპანი არამს. იმისთანა ხუბარი გექანდა სოღმე მწავლად, რომ ასეა დიდის სიამოვნებით მატანდებს ის მწავლული ხაერველი სიჭეირია.

— არამ! განიმეორა ვალტერმა.

— როგორ? განა თქვენს იმის იცნობთ? ხადა სცნობობს სეტა ის ასეა?

— ძალიან ახლო ჩემის ბიძის სასულიერო. მართლაც.
ძრეულ განთქმული კაცია.

— დიას, როდესაც მე იმას ვიცნობდი ძრეულ ღარიბი
იყო ჯ ამ სიღარიბესთან ძრეულ ამპარტავანიც. საკურვე-
ლი იყო იმისი შრომა, რკინის გული აქნეს ახე იტყუა-
და კაცი. ჩემ დღესი არ მინახავს კაცი, ისე სატნების მი-
მდგე. ყოველ დღე ჩუმათ გავიდა მიუდროებულს ჯ გა-
ნსორებულს ღაგებისაკენ, ისე კრიფებოდა საფსხსა. საკუ-
რველი სასიეთების კაცი იყო. სმირად მესმოდა ამისი ქე-
ზა, როდესაც დაგმორდით. არ ვიცნობდი აქამდინ, ხად იყო
ჯ რომლის კუთხისაკენ სტოვებოდა. ცოლი სომ არა ჭყავს
ახლა?

კერ არა. მაგრამ ახლა ისეთი ღარიბი არ არის, რო-
გორსაც თქვენსა ბძანებთ, თუძცა არც მდიდარია.

— დიას, დიას! როდესაც გაგმორდით ერთმანეთს, მე
მასხვს ვიღაც სათესავისკენ მიიღო სამკუდრო. მაშინ
ხუხტის ატეულები იყო. ახლა როგორის სიმრთელით
არის?

— ის არ უხივის სიმრთელესა. მაგრამ ერთი მიბძანეთ
მაშინაც ახე უმანკოთ ცხრებოდა, როგორც ახლა ცხრე-
ბებს!

— დიას! კერ შეგადღიანო წარმოდგინოთ, კაცი, იმა-
ზედ წმიდის ჯ უმანკოს გულის მქანებელი. სრულებით
არ იტოდა გულის თქმა. მიკვირს აქამდინ უნდოდა ჯ
შერბომათ თავის უმანკოებს. ჩვენს მსწავლეულები ძველად
დავუბანაკებით ხურვადს, ჯ თუ შევიყვარეთ ვინმე. კიდევ
შევირთავთ.

შეოჩნეს დღეს ვაღტერი შეუდგა გზასა, კრენესბორესსა იმ ადრით, რომ იქ შეეტყუა ეგების კიდევ რამე. საწყალი ვისწყალი კაცი მიდიოდა დაღონებული ღ ჩაფიქრებული; რადაც წინათ მგონობოდა აწყობდა იმასა, ის თითქმის მოკლულა რადაც სამწყხარა საქმის დასრულებასა. იმას ეგონა, რომ ბოლოს მდებოდა რადაც სამინელი საიდუმლოება, რომლითაც ყოველნი მიეტყობდნენ ტანჯვითს ვნებასა.

VII

— ბონტიგ, უთხრა ვაღტერმა, — შორს აღარა ვართ იმ ალაგითან, სადაც უნდა ჩამოვხედო.

— საწყალს შირუტყვსკი დიდათ იამებათ ჩქვნი დასვენება. მიუგო კამალმა.

— რომელს შირუტყვს ბონტიგ?

— ოჰ! ბატონო როგორ სუძრობთ! ნეტავი თქვენს ისუძროთ ღ, რაც გინდა შესწევით.

ვაღტერმა გულის სიღრმით ამოიხსრა, რა მსიარულებისა სცხელოდა.

— მომიტყევთ, ბატონო, უთხრა ბონტიგმა, — ღ, ნება მიბოძეთ გვითხროთ, როგორ არიან ჩქვნის გრანდელის მცხოვრებნი? ხომ არა გაგიგიათრა?

— არა, ბონტიგ. ერთსელ მივწერე წიგნი ბიძა ჩემსა ღ არ დამინიშნავს ალაგი, მასუსი მოეწერა, ისე გაერთობული ვარ ამ ჩემის მოგზაურობითა რომ სრულებით დრო კვლავ ჩამიგდია მივწერო კიდევ წიგნი. გრანესბორელში რომ მივალთ, თუ ვერა შევითყუარა, მაშინვი მივწერ წიგნსა.

— ისიც არ მისწერეთ, ბიძა თქვენსა რომ ჩემგანთ
კმაყოფილნი ბძანდებით?

— მაგის დაწმუხებული იყავი.

— გმადლობ, ბატონო, გმადლობ; მე არ მინდა რომ
უფალმა ლესტერმა არ იცოდეს, როგორც ერთგულათ
გემსახურებით. მე იმისგან დიდად მადლობელს ვარ. დი-
ნათმა აცოცხლეს! როგორი მადლობელს ვიქნებოდი ბა-
ტონო, ჩემს სამსახურში, ნება მოეცა უფასოთ ვდგომილ-
ყოყავი ჩემს პატარა გრანდელის სენაჰში.

— ქუჩასა გიცვნიას მართლად ჯ, ჩემო ბონტიკ.

— თქვენს ძრიელ კეთილი გაცი ბძანდებით, ბატონო,
უთხრა ბონტიკმა, — ძრიელკი მინდა შევიტეო, თუ როგორ
არის ჩუქნი დილტრი? შარშან სშირად ავამყოფობდა.
ას ნეტავი ვიცოდე, რას აკეთებს ასლა: ძრიელ ჩინებული
გაციას.

— როდესაც ბიძა ჩემს წიგნს მიგწერ ბონტიკ, არ და-
მავეწედება, მიგწერ, როგორ არის მეტქი დილტრი? კი-
დეკ, სომ არა გაქებს სათქმელი, მიგწერო?

— მხოლოდ ერთი კიდეკ, თუ როგორ არის ჩემი ჯა-
კობინა? საცოდავი, ძალიან ცუდი საქმე დაეძროება, თუ
დილტრი...დახს! მე მგონია კეთილი ლესტერიც მიუგდებს
უერს ჩემს სახლკარიანობასა.

— შენ მაგარედ დაწმუხებული იყავი, უთხრა ვალტე-
რმა ჯ მიეცა თქვენსა.

— მე მგონია ასლა მაგდალინა გათხრებული იქნება,
ბატონო! დიერთმა ინუბს ჯ, ბედნიერი იყოს იმ მსწა-
ვლულ გაცთან, უთხრა ბონტიკმა.

ვალტერმა მაგდალინას სხეებსაცდ. იცოდა დიდად ჩა-
ფიქრდებოდა სოფელსა და ოსურსა მოუვიდოდა, მაგრამა ასლას
სრულებით აღარ შეიძინიარა.

როდესაც გაიარეს რამდენიმე კვირა, დაინახეს ბოშების
თაბუხები, დახანაკებულნი მინდორზედ. აქ იქ ერთით ცუ-
ცხლი და გამართული ქონდათ აღახულები, შესასკდაობას
იყო მოხაწონი და ვალტერს არ შეიძლებოდა არ მიექცია
თავისი ყურადღება.

რა დაინახეს ერთმა ბებერმა ბოშამ მოგზაურები, გად-
მოეკეცა იმათ წინ და სთხოვა ვალტერს ნება მიეტანა კვა-
თსა იმისი მოძაქადი, ვალტერი თანახმა შეიქნა, იმისა-
თუხ, რომ დრო გაეტარებინა. მეორემ ბოშამ, რომელი-
ცა უფრო ძაღვასდა იყო და მოუტანა ქერი. რასაკერ-
ვლით ბებერმა, ბოშამ ის უკითხა, რასაც სხატებს უკით-
ხავდა. ის არწმუნებდა, რომ შეირთავდა დიდის ქონების
მეტრონის ქალს: ცხიფერის თვალების მქონებულს, რომ
ეყოლებოდა შვიდი გაყი შვიდი... რაღაც მწუხარება მიაღებ-
ოდა, როდესაც აღმოცდა ათის წლისა შეიქნებოდა. მა-
გრამ ბოლოს დასრულდებოდა კეთილათ. დიდს ხანს იცო-
ცხლებდა და ბედნიერებით. ვალტერი არაფერს ერწმუნა
და ქეთისა, როგორ დასრულდებოდა იმისი მოგზაურობა!

— ძრიელ ცუდი ღამეა. — სთქვა ბებერმა, რა აიღო
თავისი ველური თაგო ზემოთ და გადაეფლო ოთხ კუთხივ
თვალს, — ძრიელ ცუდი ღამეა იმათთვის, რომელნიცა და-
ცეპდენ, — და რომელნიცა კითხულობს ის აღარ არის
ცოცხალი!

— ვინ ის?

—სულ ერთია! ის წადილი აღგისრულდებათ, რაც გსურთ. მაგრამ ისევე არა, როგორც თქვენს სურვილია.

კაპრალი დიდის უურაღლებით ისვენდა ამაებს და რა უნდა მიეცა კელი ნიშნად მადლობისა, მაშინ კიდეც უცნობი მივიდა იმის ასეღოს.

—გამოიწე, შენ ეი, ბებერო ქოფაგო! სოჭქა იმან, — ან კიდეც თქვენს უფალს, ეს გზა კანესბორაუსკენ მიდის?

—სწორეთ იქითკენ მიდის უფალი! მაგრამ, რისთვის მიუშვრებით ძველს ბუდისკენ და იორკეირისკენი აღარ ნებულობთ მისვლას.

—ა! სოჭქა უცნობმა, რა დაატყდა ბებერს ბოშას. — ეგ შენი ბრალა? ჰა, ტყვილათ იბოდა! მე აქ დავუკნებისა არა მცხელა, მამ სწორეთ გზა კანესბორაუსკენ მიდის?

—დის! სწორეთ იქ მიდის შირ და შირ.

უცნობმა აღარა სოჭქარა და გასწივა.

—ეს ვინ არის? ჭკითსა კალტერმა ბოშასა.

—ძველი მცნობია ჩემი, მიუგო ბოშამ. აგერ თათსმეტი წელიწადია არ მინასავს; მაგრამ მე არ დავივიწყებ არც მცნობს მოყვარეს, არცა მტერსა. უფალი! არ ინებებთ, თქვენს გიკითხოთ? მიუბრუნდა კაპრალს.

—ხმა ჩაიწყვიტე შენ სატანა! უმასუსა გაჟავრებულმა კაპრალმა, რომელსაცა როგორცა ხსნდა, კითხვისა აღარა სცხელადა. პატონო, კალტერ, თქვენსი ჭირიმე დროთი წავიდეთ.

—ძალიან კარგი იქნება: — სოჭქა კალტერმა და დეზი

შემოქცება ცხენსა, გამოეთხოვა ბოშასა.

— ბატონო, რა მომადგნენ ბოშების პანაცხა უთხრა ვალტერს, — მე ეს კაცი ადრევეც მინახავს; მე ფიცხლად ვიცნობ იმისი სასიზღარო ზიარს. ეგ კაცი ის იყო, რომელიც კითხულობდა გრანდელში არაქსა, ჯ რომელიც ვნახეთ იმ აღმართზედ, როდესაც შეგვყვით ზიტერს გეგსა.

— ბონტიე! მიუგო ვალტერმა წყნარის სმით, — მე თუ-
თან მსხოვს, რომ ეგ კაცი ადრეც ვნახე, იგი რო-
დის? როდესაც ავსაყები დამეხსენს თავსა ჯ დამჭრეს.
მაგრამ, ეგ რომ არ ყოფილიყო მომგლამდნენ. მაგან
დაუშალა სუ მოგლამთ, სომ ჩუქსნი წახლება წავიდუკითო!
ეგ იმ შიკას ეკუთვნის. სასიზღარო რამ არის! ამასთანავე
ეს კერძოები მოგვივიდა, რომ წინ შეგვეყვითა.

გამრადი შიშით ათრთოლდა.

— გახინჯუვით კარგათ ბატონო, დამახები სომ გაც-
ნილი გააქსთ. დარწმუნებული იყავით იმას თავისი ამხა-
ნაგები დამადული ეყოლება სადმე ხელო მსგო.

— ეგ ყველ კარგი ბონტიე, მაგრამ უნდა დავუშინო
ჩქარა სიარულს გრანდელზედ არ არის შიშს ჯ ეგების
ამდამ მივიდეთ. სიყრთსილეს თავი არა სტვივს, მოდი
ერთათ მხარ და მხარ ვიარათ.

— კარგი ბატონო, მე თქვენს გვერდზედ ვივლი მარ-
ჯუნსთ დაციტო. მივიდა ჯ იმ მხრისავე მსდევდა, სა-
თანე უფრო მინდობი იყო ჯ ვალტერი ტვის მხრისავე
მიდიოდა, რადგან ნაკლებს შიშს მოელოდა. — მე თქვენს-
თვს უფრო ვედილობ ბატონო, ვიდრე სემის თავისათვს.

ნეტავი თქვენს უვნებელად იყვნეთ, თორემ მე ვანი წამოვიდეს.

ამ ღვაწლად რომ იყვნენ, შენიშნეს, რომ მღვთისმეტყველმა გამოჩნდა, ვერ გააჩნდეს რა იყო, მხოლოდ სე-
დავდნენ, რომ ერთს ალაგს არ იდგას. კანონებს თქვენი
შემოთ აქედნენ. ვალტერს შეეშინდა, რა ასლანს მივი-
დნენ, ნახეს რომ ისევე ის უცნობი კაცი იყო. რა დანა-
სა ესენი იმ უცნობმა ჭკითსა.

— მითხარით თქვენსი ჭკობით, ბატონო, კიდევ შიშის
არის გნებებოდათ? ჭკობის უცნობმა მწესდებით.

— ნურაფერს ვახსენს ნუ მისცემთ ბატონო, წაუხრე-
ხელს კანონებს.

— მგონია თქვენს უფრო ჩუქნსედა უკეთ იცით, უნა-
ხეს ვალტერმა, რა არ გაუგონა ბონტივს ჩველა და თუ
მანც არ გვეძვებით, შუა ვერსედა მეთი არ იქნება.

— გმადლობ ბატონო, დიდი ხანია. აღარ ვუთხარი
ამ მსხინავეს. აღარ კარგათ ვიცოდა ეს ალაგები, მაგრამ
ასლა გზები ისე გამართეს, რომ სწულდებით დამავიწყდა.
ოჸ, დასწევდა ღმერთმა! ეს რა ცუდი ცხენია? ამბობდა
გამოცოტებული უცნობი, მე ვეშურები, რა არის საქარა
მოვიდე მეთქი და ეს წვეული ცხენი გზას მიმარებს, სწო-
რეთ მტანჯავს! ბატონო, ერთი მიბძანეთ თქვენსი ჭკობით.
მაშა ხარო თუ არა? შუა გვათ თუ არა? ჭა?

ამ მოულოდნელმა კითხვამ ძრეულ გააგონა ვალტერი,
რომელმაც გაიჭინა თავი ნიშნად იმისა, რომ არა შეესალმ.

— ნეტავი თქვენს რომ არა გვათ შუა და არ გამო-
ცოტდა მამაშულური სიუჟარული. მე ერთად ერთი შუა
მეცხს ქუჩისაზე და მიხამ გნებებოდათ მივალ მექელ-

რე დამხუდება.

თუცა კალტერი იტყუებოდა ამ ავანსურად, მაგრამ ეს სიტყვები ისეთი მწესრებით წარმოთქმული იყო, რომ გული შეუტივდა დიდად.

— იქნება ღმერთმა მოგიბრინოს, უთხრა კალტერმა.

— გმადლობ ბატონო, მიუგო უცნობმა დთან კრეკებოდა ცხენსა. დღეს გამოვიარე ჭენებით ოთხმეტი კერძი, ძლივს ვიშოვნე ქირათ ეს წყეული ცუდი ცხენი. მივდივარ და არა გამეგება არა მწესრებით. ხამინელია! ერთი წამი ჩემთვის ძრფხანია, და ეს პირუტყვი მკლავს. იქნება ამ წამსი ჩემი ერთად ერთი შული კვდება კიდევ, ვინ იცის!

— სულ ტყუის! წაუზურხულა კალტერს კანკაღმა.

— ბატონო! უთხრა უცნობმა, რა აიძულა სმა, — განგებ გკითხვით შული გყავს მეთქი თუ არა? რომ გჟოლოდათ შული და გცოდნოდათ მამობრიული სიყვარული, შემობრალდით და დამითმობდით მაგ თქვენს ცხენსა.

რა გამოქნილი პლეტია! წაუზურხულა კანკაღმა.

— ბატონო, არ შეიძლება ერწმუნეთ იმ კაცსა, რომლისაგ ნასვს პირველია.

— მართალია არ უნდა მერწმუნეთ. კმა! დიხს! იყო დრო, როდესაც თქვენ არა გკითხვდით და ძალათ წაგართმევდით, მაგრამ ახლა რა მაგისი მცხელა, წადით ბატონო, თქვენს გზასკად.

— არა უფალო, რომ არა მქონოდა მიზეზი, კიდევ შესაძლებელი იყო დამეკერებინა თქვენს სიტყვას, უთხრა კალტერმა უცნობს.

— ჯა! შენიშნა უცნობმა, — განა აღრეც გინახავს ერთ

მანერით?

— დაიხ!

— სწორეთ უკმაყოფილონიც ბძანდებით ჩემგანა? ეგ შესაძლებელია... ძრეულ შესაძლებელი... ენდევით ღმერთს, რომ რასაც გეუბნებით, მართლეს ვანბობ. მუღი მიკვდება.

— სისულელე იქნება, რომ დაუჯერო. უთხრე ბონტივს კალტერმა.

— არა თუ სისულელე, სიგიჟეც იქნება. მიუგო კანბაღში.

— თუ მე არა ვცდები, განაგრძო კალტერმა, თქვენ ერთხელ ერივნით იმ ავასაკეში, რომელთაც უნდოდათ მოეკლა ერთის მოგზაურისა. ის მოგზაური მე ვარ. მე თქვენს სულგრილეება მახსოვს და მისათა ვარ გემსასურო. ინებეთ ჩემი ცხენი უფალო, მე მჯერავს რასაც ანბობ.

გაუხმან (ეს იყო ის.) იმ საათში გადმოხდა ცხენიდან.

— მე ვერ დაგლოცავთ ამისათვის, სთქვა მისნ, — ჩემის ზირითგან წარმოთქმული გუერთსევა წყევლაზედ მეტი, მაგრამ ესეი იცოდეთ, არ შეინანებთ ამ სულგრძელებას. მერწმუნეთ არ შეინანებთ.

გაუხმანმა წარმოთქვა გულის გრძნობით ეს სიტყვები, რომელიცა საკვრველი იყო, ამ გვარ ბუნებითი ბოროტის კაცისაგან. ერთის წამის შემდეგ ის იჯდა კალტერის ცხენზედ და ჰკითხავდა კნარესბოროტში რომ მისუდიყენენ ხად გაეგზავნა ეს ცხენი. კალტერმა დაუნიშნა ერთი უზირველესი სასტუმრო სახლი ქალაქში და გუხმანს თვალის მოხამსამებადღინ დაიკარგა.

— უნდა სწორე თქვენს კაცმა, რომ მაგიბთანა კაცი ჩემს დღეში არ მინახავს, — სთქვა ბონტივმა.

- შენ არ მოგწონს ჩემი სულგრძელება ბონტიკ?
— ოჲ, ბატონო! ეგ სადაურბი სულგრძელებაა, როდესაც
ყელს გამოგჭრიან, მაშინ შეიტყობ სულგრძელებას.
— მაშ შენ არ დაიჯერე, რასაც ამბობდა?
— მე? ღმერთმა დამიფაროს. მე სამ სულელი არა ვარ.
— ბონტიკ?
— ბატონო!
— შენ იფიქრებ თავსა!
— აჲ
— შენის აზრით მამ ცხენი არ უნდა მიმეცა.
— რასაკერველია არა.
— ყველა კაცს თავისი ჭკუა აქვს.
— რასაკერველია!
— მამ ახლა შენ გადმოხტი მაგ ცხენიდან და ამ ცხე-
ნსეფ შეჰყეპი, ეს როგორღაც კოჭლია.
— როგორ ბატონო? ეგ არ შეიძლება!
— მე გეუბნები, გადმოხტი შეთქი, უთხრა ვალტერმა
წერბით.
კანაღლი არ ჩამოდიოდა ცხენითგან, იმან იჩივია ზე-
საკების კელთ მისცემოდა, ვიდრე დაეთმო თავისი ცხენი.
რას ნახა ვალტერმა ეს, სტაცა საყელში კელი და გად-
მოიღო ძირსა. შეჰდა იმის ცხენსეფ, თავისი კოჭლი
ცხენი მიაბა სეხედ და გასწივა გზასეფ.
რასაკერველია იფიქრობდა ვალტერი, — ის კაცი ზვანავია,
მაგრამ სხანდავი რომ გულწრფელობით ანობოდა, რასაც
ანობოდა. მართალია გაგვანდებს, მაგრამ ესეც მართალია
რომ ამ კაცმა სიკუდილიდან დაისხნა. მეორეს მხრით ესეც

მართალი უნდა იყოს, რომ შუღლი აკათა ჭეჭვს. ამისი მოგონება შეუძლებელია! ინებს ღმერთმა, რომ მართალი იყოს.

იქ ბონტიკი გახუდა, ახსნა ცხენი, შეჯდა ჯ დაედევნა კალტერს, რა ცდილობდა დაეთარა თავისი წერძმა, მითუმეტეს, რომ ემინოდა, ანაგინ დაგესტყოს, ჯ თუ კალტერმა ზურგი მიაქცია, დავიღუპებიო, ამასობაში გამოჩნდა ქალაქი, აქა იქ სამთლები ანათებდნენ ჯ რა ჩამოხდნენ სასტუმრებს ოთახში, კალტერს დასუდა ეზოში თავისი ცხენი დაღალულ-დაწვეტილი.

VIII

მეორეს დღეს კალტერი აღვა ადრე ჯ გამოვიდა ეზოში; იქ შესუდა სასლის ზატრონი, რომელმაც სთხოვა ბაღში გასეირება.

ისინი ერთად შევიდნენ ბაღში, რომელიც იყო ჩინებულიად გამწვანებული. ზატრონი შესდგა ყვავილებთან ჯ დაუწყო კალტერს ღაზაჩაქი.

— განა რომ მოხაწონია ეს ალაგი უფალა? მეტად მიეუწას ბაღის მოვლა ჯ ერთმა შემთხვევამ უფრო შემეუწარა.

— რა შემთხვევამ?

— რამდენიმე წლის წინაა, აქა სტუდენტებმა განთქმული მწაწკლუღი, პრიელ ახალგაზდა, ემაწკლავატი, რომელიც მისდევდა ყვავილებს ჯ მტენარებს... ზოგჯერ სოფელ ბაღასი არ დარსებოდა უკანასკნელი, რომ დიდის ყურადღებით არ გაერჩინია. ზატრონი იტყოდა სოფელ ჩუჭნისკის

საწილი ძრეულ ღრმით იცისო. მე მაშინ ისე არ ვცნობ-
ვრები, როგორც ასლა; მე მაშინ მქონდა პატარა ტრან-
სტირი ქალაქს გარეთ; შემოსავალი ისე ცოტა მქონდა,
რომ ძნელი იყო იმ შემოსავლით ცხოვრება, ამისათვის
ზოგჯერ წავიდოდი სოფელ სათევზოთ და იმითი ვცნო-
ვრები როგორც იყო, ერთხელ ხვეულებრივ წავიდა სათე-
ვზოთ, თანა მევადა ერთი ემაწული კაცი, რომელმა-
ც იზოვნა გზასედა იმუათი მცენარე და დაუწყო ყურად-
ღებით ჩსრება, მეორეს დილას მიველი მსწავლულ არამთან
და უნებე ეს ანზავი. იმან მთხროვა მეხვეებისა ის ჯდავი,
ხდაცა ის ბაღასი იზოვნა ჩემმა ამხანაგმა. მივი-
ყვანე იმ ჯდავს, გაჩვენე ის მცენარე და აღტაცებაში რა
მოვიდა: მადლობას მეუბნებოდა როდესაც დაგებუნდით,
დამიწყო ღაშარაკი მცენარესედა და ისე ღაშარაკობდა თი-
თქონ წიგნსა კითხულობსო. სავრველი კაცი იყო ის
არამი. ის მაშინ ღარიბი იყო, მაგრამ თავის სიღარი-
ბესედა არაოდეს არ უჩივლია. მერე როგორი ამხარტავა-
ნი იყო ამ სიღარიბესთან! ის იდგა მარტო და ძრეულ
ერიდებოდა ხელსა; მაგრამ იმის გამოძეტველებში, იმის
ხმაში, იმის ზირის სახესედა, დამაფიქრებელ შესახედაობა-
ში ისეთი მისწიდი რაღაც რამ სუფევდა, რომ არ შეი-
ძლებოდა კაცს არ შეეყვარებინა. როდესაც გავიდოდასხე-
ოთ, განკეპე შორს წავიდოდა, რა არის არავის შეხვე-
დო. მეკი ხშირად შელაქუტებოდა სოფელ მცენარესედა და
ხაშინლად მიაძებოდა სოფელ იმისი ღაშარაკი: მე მაშინ
განვიზრახე ბაღის გაშენება და იმასა კვითხავდი სოფელ
ჩვესა, ის ყველას მასწავლიდა, ბოლოს ისე შემეყარდა

მცენარეზედ საუბარი ჯ თუთან მცენარეებიც, რომ თუთან
შევიქენ ბოტანიკი. დიდათ მადლობელსა ვარ იმისგანა.
ასლა ეს ბაღი კარგს შემოსავალს მძლეებს ჯ წინებული
საქმეც არის ბაღოსნობა. ეს იმისთანა საქმე ყოფილა,
როგორც ასლა დავრწმუნდი, რომ კაცს ასწავლის ყოველს
კეთილს, გულს უმუშავებს ჯ მოყუასს ყუარებს. მერწმუ-
ნეთ უყავო! როდესაც მრთელი დღე ვმუშაობ ბაღში,
საღამოზედ ასე მგონია, მრთელი დაბადება გადავიკითხე
მეთქი, ისე გვრძნობ ას! ნეტავი ვიცოდე, სად არის ჯ
რა მდგომარეობაში ის მსწავლელი არამი.

— არამს კითხულობ, სად არისო? ისა დგას გრანდე-
ლში, იწნობს მრთელი ქვეყანა, ჯ უყუარს ყველას, თუმცა
ასლაცა დგას ყოველგან განშორებით ჯ განმარტობით.

— გმადლობ, უყავო! რომ იცოდეთ, თუ რა მიამა
მაგ ასაგის შეტყობა? თავის დღეში ასე ხიამოვნებითი
დღე არ მინახვს.

— მითხარ, შენი ჭიჩიძე, — უთხრა ვალტერმა შემდგომს,
ხომ არ გახსოვს ერთი ვინმე, რომელსაცა ერქვა კლეტკა,
ჯ რომელიც უცებ დაიკარგა?

— მახსოვსო. თუ არა? როგორ არ მახსოვს, ის კაცი,
რომელმაცა მრთელი ქალაქი აყაყანა; ზოგი რას ფიქრო-
ბდა, ზოგი რას! მაგრამ ვერა გაიგესტკი.

— სეყურელო მეგობარო, უთხრა ვალტერმა, — შენ არ
იცი თუ როგორ დამავალე. თუ მეტყვი იმის სრულს
გარემოებას. მე მოვხუდვარ საყუთრად. იმისათვის, რომ
შევიტყო იმისი სკადრი. ის... ის ხუმი... ასლას საოყნავია!..

მოსუცმა მონაწილეობით შესკვა ვალტერს

— უფელო, სოჭეს იმან, — მე დიდის კმაყოფილებით გეტყვით ყოველსიერს, რაცე რამ ვიცი! მობძინდით წავიდეთ ამ სეიფინსაჲს უფელო, ის უფრო მიკარდნილი აღავის სსუა აღავსებედ. ჟერ ეს მითხარიო, შეტიტყვით თუ არა ვინ იყო გაუხმანი?

— გაუხმანი? დიას, ის იცნობდა ჩემს საწყადს ნათესავსა, კლერკას მართების იმისი ფული დამისათჳს გაქცეულა.

მოსუცდა გაიქნია თავი დ მიიხედ მოისედა.

— იცით რას გეტყვით მე თქვენს; მე არ მინდა უბრალოთ დაგწამო ვისმეს, სოჭეს იმან, დადო კელი ვალტერს მსარცედა დ ჩასძას ყურში, — ამას გეტყვით მე შენ, რომ ის საცოდავი კლერკა მოგლა გაუხმანსა.

— ოჲ, ღმერთო ჩემო? დიძისა ვალტერმა დ მოეჭიდა ხეს. განაგრძელე, განაგრძელე... ყურს ნუ მათხოებ მე, ღმრთის გულისათჳს სოჭეს! მერე?

— მე სწორეთ არა ვიცი რა, მერწმუნეთ, არაფერი, — სოჭეს მოსუცებულმა, დ რა ნახა, რომ იმისმა სიტყვებმა ასე იმოქმედეს ემაწელ კაცზედ, ესეი ვიცი, რომ კლერკა მოვიდა აქ სამკუდროს მისაღებად. თუიცა როგორცა სხანდა სუსტის აგებულებისა იყო, მაგრამ იყო მსხე, ვინც მოხდებოდა დუმეგობრდებოდა, სჴამდა, სჴამდა დ არას დახდეგდა. ამ ჩჴსნს ქალაქში იმისთანა სხსიათებისა არავინ იყო, გაუხმანის მეტი ეს მსახურებდა სამკუდროს ნაწილში, იყო გამბედავი, უსრუნველი დ გარეგნილი. ზეგრს რადეებსაც ღანჯავობდნენ იმაზედ, — იმანდნენ ვითომც თუღობს აქა იქ გზებშიაო. ერთმა სოჭეს, რომელიც ჩამოსდა ჩემს სასტუმროში, რომ შარშან გზაზედ გამდრცე-

ნაღ. თუტა სხეთი იყო გაუხმანი, მაგრამ ვეღვან მიღ-
ბული ჰქვდათ. კლერკი ზ გაუხმანი ერთის ნახვით ისე
დამეგობრდნენ, თითქმის ოცის წლის მეგობრები არიან;
მაგრამ ამასთანავე ის იტნობდა. არამხატვა. იმ დამეს, რო-
დესაც კლერკი წაიყლაზა, მე ნადირბოილამ მოვლილი
ძირულ გვიან, შემოვიარე შუადამისას ქალაქში, ერთს აღაგ
ლონი კანნი ვნახე ჩემთა რაღასედაც ღაზარკობდნენ, ერთი
იმათგანი იყო კლერკი, მეორევე ვერ გავარბივე, ჩადგან
გასვეული იყო ნახადში. მაგრამ ჰსახსმა მითხრა, გაუხმანი
არისო. ამის შემდგომს კლერკსთან არავინ მინახავს.

—ნუ თუ მთავრობამ არ ჩამოართო ჩუწნება გაუხმანს?

—მხუბუქად. ჩუწნება რომ ჩამოერთმიათ ეთქვა, იმ
დამეს მე ზ არაში ერთად ვიყავითო, ზ როდესაც გამო-
ველ იმისაგან გადასედ შემხუჯა კლერკო, ავამყოფი ზ
დიდად გამოვეირდა ავამყოფი ამ დროს სად მიდისო.
მეტს აღარ გამოვევიდე ზ ჩემის გზისაგან წაველიო. გა-
უხმანი იმხდა, განგუ გაიქცა რა არის ვაღა არ მივეყო
ზ მურფასი ქუჩებიც ჰქონდა თანა, ისიც წაიღო, რა არის
ვადში არ წამართონ.

—არაში? იყო მცნობი ზ მეგობარი იმ ავასაკის გაუ-
ხმანის თუ არა?

—სრულებით არა! მაგრამ გაუხმანი ისეთი ხასიეთებისა
იყო, რომ რა მას არ შეეძლო არ გაეცარებინა იმასთან
დამე

—მაშ არამსედ არაფერი ეტყვი არ შეიტანა მთავრობამ?

მოხუცო ხალცრად უყურებდა ვალტერს.

—დმერთმა დაიფაროს! ეგ როგორ შეიძლება უთქვოდ!

ქ იმას ნიშნავდა, რომ ბატკანი გასვრილ იყო, მგლის ნაცვლად.

მაგრამ ასე არა ფიქრობდა ვალტერი. ველური ქვეყა არამისა, იმისი განმარტებითი ცხოვრება, ხან ჯ ხან რომ თავს დაიფიქრებდა ჯ მიეცემოდა წაღაც მკმუნვარე ფიქრებსა, უცებ მსიარულებითგან გადახვლა მწესარებაში; ეოველი ესე მსახურება ვალტერს დამტკიცებდა, რომ ამ ასულ გაყდა მწველელს კაცში არსებობდა წაღაც ხა-შინელი დანაშაულება. ასლა სომ, რაკი ესენი შეიტყო, სწორეთ გადაწევიტა, რომ არამი ერია ამის მამის სიკუ-დილში.

— მაგის მეტი აღარა იყორა? ჰგითხა ვალტერმა.

— შეპყველია კლეკას ბურთისი ქვებიტ ქქნებოდა თანს ჯ ფუღიტ. როდესაც დანხრიკს იმისი ოთახში, სრულე-ბით ვერა იბოგნეს რა ამის შემდეგ გაუხმანიც აღარ და-მდგარა აქა ჯ წავიდა ხაითკენლად. იმ დღის აქეთ, გაუ-სმან აქ აღარ გამოჩენილა, თუთქმის თავისი ქალიც არ უნახავს, რომელიცა აქა ჰყავს მამარებულა ბებიახთან.

— არამი? ისიც წავიდა ჩქარა, ამ შემთხვევის შემდეგ?

— დიას! ბებური დეიდა, რომელიცა შემწეობას აც ამ-დეკდა სიტყვდით, მოეჭდა, მიიღო იმისი სამკუდრო ჯ წავიდა ღონდონში. რახაკვრეულია იმისთანა მწველელს იქ უფრო წარმატება ქქნება

— ა! სწორეთ დარწმუნებული ხარ, რომ ის დედიდა მოეჭედა? ამისთანაკე დარწმუნებული ხარ, რომ იმან სამ-კუდრო მიიღო? განკუბ მოგონილი სომ არ იყო, რა თა-გინუილადა ფუღლები კხარჯო ჯ ქვეწარავინ შემოიტანოსო.

მოსუცებული კაცი თითქმის წყნარად უყურებდა ვალტერს.

— ხვანს, რომ თქვენს სრულებით არა გქონიათ ცნობა ეგვიპტის აზმთან, თორემ მაგ დუთის საწყისს სი-
ოუქს ან იტყვდი. მაგრამ მაგნიტად განმარტებულად
ხუტს გეტყვით, ჩემი ცოლი იცნობდა იმის დედის, და
ის იქ იყო სწორეთ. რომ მომეტადიყო.

ვალტერი ჯერ ვერ ბედავდა ეთქვა და შემდგომ უთხრა.

— არ შეიძლება მანუქსონ ის ოთახი; სადაც იდგა კლუ-
ბი? ან იმასთან ალაგს მიმიყუანეთ, რომ შეიძლება იქ
შევიტეოთ რამე ვიდენა?

— დიდის კმეფილადებით უფალო. დიდი მოხარული
ვიქნები, გემსახურო, მაგრამ გთხოვ ჯერ მოხმადეთ და
ისაუბრეთ, მე მანდა გახიზვით ჩუქნი კარს. როგორი
არის. ჩინებული კარაქია მაქვს და ასლი კვერცხები.

ვალტერს საუბრისა არა სტყვდოდა და როგორც იყო
ჩქარა გაათავა შურის ქადა, და გამოვიდა მეორეს ოთახში
სადაც შემოვიდა იმ სახლის მღვდელი და დაუწყო სასტუ-
დროს სახლის შატრონის ცოლი, რომელიც მიუბრუნდა
ვალტერს და უთხრა:

— ჩუქნი მღვდელია უფალო, გთხოვ იცნობდე.

რომეოზმა დაუწრა თავი.

— თქვენს არ იცნობთ ჯენის გაუმანის ქალს? ქეთის
ქალს მღვდელს, — ჩინებული ქალი იყო, მშვიდი წესარი,
ცინიერ თვალს, მშუქნიერი... დღეს დილით გარდაიცვალა!
მისი მოუვიდა ღონდონითგან სანახავათ; იმის კელად
მისცა ხუდი და ამბობენ მწუხარებით ატყუებულად.

—საწყალი ქალი! სოქქა სხსლის შატრონის ცოდმა ჯ
თან ცრემლები მოიწმინდა უბედურ მდგომარეობაში იყო
მამისგამო ჯ თუმა შატარა იყო ესმოდა.

—იციო რისათვის მოგული აქა, დაიწყო მღუდელმა,
თქუტს ადრე სომ იცნობდით გაუხმანსა; სმირად დამი-
ნოდა სოლმე ადრე, მაგრამ კაცმა რიგია ყველაფერი და-
იფიწოვს ჯ მწუსარებაში მტერსაც შემწეობა მისცეს, მი-
დით ერთა, გაისარეწით. ჯ ჭკითხეთ, თუ ფული საჭი-
რო არის სამარხათ, მე მივცემ. ძრეულ მიუყარდა შატ-
არა ქალი, სასწაულებელში შირველი მოწაფე ის იყო.

—რასაკერვლია, მამო, მოვალე ვარ წავიდე, მიუგო
სახტემროს შატრონმა, მერე გაიყენა მღუდელი ჯ წა-
ხურხურა ვალტერის წადილი, მღუდელმა რა ეს შეიტყო,
მივიდა ვალტერთან ჯ უთხრა, რომ ის განწყობდა სადა-
ცა ხურდა.

—წავდეთ ახლავე, უთხრა კეთილმა მღუდელმა. შირვე-
ლად იმ სახლში მივიდეთ სადაცა იდგა კლერკი. მე ის
სახლი კარგათ ვიცი.

—მიიხარით თქუტსნი ჭირიმე იცნობდით თუ არა კე-
გნი არამსა, ჭკითხა ვალტერმა, როდესაც იხინი გადი-
დნენ სახლითგან.

—დაის ვიცნობდი! როდესაც შატარა იყო მშინვე
ვიცნობდი, მაგრამ რაკი დაუტევა ჩუტსნი ქალაქი, მას აქეთ
იმაზედ გეღარა გამიგია. ის ძრეულ შესანიშნავი უმაწ-
ლივცდი იყო წინათვე მოასწავებდა, რომ დიდი კაცი უნდა
შექნაიფო ჯ მე მივცხს, რატომ იმისი დიდება აქამდინ
ქუტყნათ არ არის მოფენილი. მე მქუტს რამდენიმე იმისი

ღეჭსები, სადაცა მშუქსნივრად გამოუჩნდილი აქებს თავისი მოძავალი სვე. რასაკერგელია ჯერ. კიდევ უმაწვლია, & შორს წავა.

— დიას! მე ის გიცანი საკმაოთ. ნება მიბოძეთ ერთი რამ გკითხოთ. სამინგლი რამა. ეტევი არ არის, ვითომ რომ არამი რეუღიფოს კლეტკის სიეჟდილში? საფუძველი გი ცხადია: იმისი გაუსმანთან მეგობრობა, იმისი სიღარიბე & უცნებ გაკეთება; იმისგან უცნებ ამ ქალაქის დატეგება, კვლეტკის შემდგომ. ნოთუ ეს საფუძველები საკმაო არ იფოს? მე სსჟა მიწესებინა მაქს ვიფიქრო, მე მქონდა შემთხვევა, ვათვალთვინებდი & ეთვალთვინებდი მესქენებოდა, რომ იმაში უნდა იფოს რაღაც საიდუმლო სამინგლებს.

ვალტერი ღაშაშავიბოდა ჩქარა & აწუფილი ისე გუფს მიხუფი იფო. რომერსი უფრს უგდებდა-უფრადღებით.

— აი, იცო რა, უთხრა, მღჟედელმა შემდგომს მცირე სნის სიხუმიბა, წყნარის სმით; მე თქვენს გატევიით საიდუმლოთ, რომ არამს საიდუმლოთ ჩამოართვეს ჩუქსნება, & თუთან მე დავესწარი იქა. ამისათვის საიდუმლოთ ჩამოართვეს ჩუქსნება, რომ ევკლანსი ზატეგის სტემდნენ. ესეც იცოდევ, რომ ფიქრობდნენ, ვითომც არამი სრულებითარ გრივს საცოდავის კლეტკის სიეჟდილში, მცერამ ის მჯრფისი ქვებიეი გაუფა გაუსმანთან. გაუსმან არ გატედა ქუფრობაში. როდესაც ჩუქსნებას ჩამოართმევდნენ, ზმოვეს რომ მართალი კაცი იფო, არამი, რომელმაცა დიდად ითავილა, როგორც მსწავლუფმა კაცმა, რაც შეეხება მეძკვრეობას, მართლად დარჩა თავის დედიდისგან საკმაო სამკუდრობეფი.

კალტერმა იჭყნულებით გაიქნია, თავი.

— რადგან ძაღვის ცხურსთ შეიტყუათ კლერკს ბოლო მამისაო გიდეკ რას გეტყვი: ჩემდის მოასწივა ცნობამ რომ იმ დედაკაცს, რომელიცა იდგა აწამთან მოსამსხურეთ, ეთქმეა რაღაც ხეჭო სიტყვები, მაგრამ მთავრობას-ვი არა გამოუყიასხვანა იმიხვან. ის დედაკაცი თურმე იხსნდა, აწამის სიგუდილ სიცოცხლე ჩემს კელში აწიხნ.

— ახ, ღმერთო ჩემო! ნუთუ მთავრობამ არ მიაქცია მაგარედ ყურადღება. *

— როდესაც მე ეს შევიტყუე, თიცხლავე იმ დედაკაცთან მიველ, მაგრამ მე იმიხვან სრულებით ვერა გავიგერა. იხსნდა, მე სრულებით არა მოთქმისნო, მაგრამ ხაიდუმ-ლოებაჲ ვიცი ერთიო. ან როგორ შეიძლება მინდობოდა კაცი იმისთანა ჯოთხ დედაკაცსა და გაემტყუნათ უბრალო კაცი? რადგანც თქვენს აგრე თავს გამოვიდეთათ თუ განდით ერთად წავადეთ იმ დედაკაცთან. შეიძლება მლორეთაც ჩამოერთათ ჩვენსება გაუხმანსა, მინამ სხდა აქ აწიხ.

— გამადლობ მამო, გამადლობ დიდად? დიდად დასკავ-ლებით.

— აი, ის ხახლი, ხაღაც იდგა კლერკი.

ერთმა მოსტყმა გაუღო კარი, დაუკრა მოწიწებით თავი და შეიყვანა შინა.

— ჩვენს მოსტყლვართ თქვენსთან, რომ გვიანდით კლერკის გარემოება; რომელიცა მდგარა მკნობს, აი ეს უფალი იმის ნათესავა, რომელიცა იდგას მოსამსხურისაჲ იმიხი სვედრში.

— როგორ უფალო! დაიძისა მოხუცმა, — მართლად ნათესავი სარტ კლერკასი ღ აზა იცითრა იმიხი? ეს სკავრკელია! აი, ეს ოთასი ეჭირა იმას, ეს შეორე ოთასი იმის დასაძინებელი ოთასი იყო.

— ეგრე შეუძლიან მკითხველს წარმოიდგინოს თუ როგორის გულის ამღვრევით უფურება იჭაურებას, აი სკაში რომელსედაც მკდარიყო იქნება იმიხი მამა; აი, ბუსარი, რომელსედაც ტყეობდა, ღ აი კრალტი რომელსედაც ეძინა, სისხლი ეტაკა ვაღტერს თავში! იმას აზა სჯეროდა ასლა, რომ მამა ცოცხალი აზა ჭყავდა.

— იმის შემდეგ, მდგომრი, აღარ გვეკარება ახლოს, კლერკის დაგაბგვის შემდგომს, ის მსიარული კაცი იყო, ღ ვიდრე აქ იდგა მრთელი სახლიც სიამოვნებაში იყო. ზოგჯერ რომ შეიერებოდნენ სოფლე, გაუბმანიც რომ აქ იქებოდდა, ისეთი მსიარულება ისეთი უზრილი ჭქანდათ რომ თითქმის ყურთა სმა აღარ ისმოდა.

კარგი იქნებოდა, რომ ამსანაგებათ ამოერხიკა აზა გაუბმანისთან, ზატოხსანნი კაცინ, უთხრა ოსვრით ვაღტერმა.

— იქნება შენც მოხაწილე იყავი სოფლე იმ ღოთობისა ჭკითხა მღუღელმა მოხუცს.

— დაის მეტვი გადამიკრავს, როდესაც მითავაზებდნენ სოფლე.

— სომ აზა გაგიგიათრა, კლერკასგან, ან სომ აზ, უთქმამს ამ ქალაქიოგან წასვლა, აზა იცი რა მითხარი ღუთის გულისათჳს.

— აღრე იმხდა, ღოთდონში უნდა წავიდყო, შემდგომს ჩემს ნათესავებში, შორხაო. მე მასხოვს ჩემს ძმის წულს

როგორ უყუარებდა; სომ იტნობთ სუმს ვუყავს, მდღე ყმა-
წელი ჯდარ ჩამს, აი ამოდენს კაცი იქნება მდღე. იტყოდა
სოფლე საწყალი კლეჩკა რხერათ. მეტა მაქქს სხსლვართო,
მეტა მეავს ამოდენს შუღიო სუმს ქქტყანშიო.... ან! რა-
დის ვნახე სეტაო.

— იქნება მართლა, თაქქა ვალტერმა მოხდიოდა ტირი-
ლი ზე ცდილობდა დაეყარა... რადესაც კლეჩკა დაეყარა
რა დროს შეიტყუო!

— ის ყოველთვის გვიან შემოდისოდა სოფლე შინა, და-
კარგებს წინა ღამეს, ქქტშაგებში სრულებითა არა წოლი-
დიყო. შეველი ვნახე კლეჩკა არა სჩანდა. ადარტ იმისი
ფულები სჩანდნენ, ზე არც ქქტში. ძირეულ თინასში კაცი
ყო, არ უყუარდა ვალესის მიტყმა.

— ვალტერმა გულის სიღრმით ამოიოხრა. ამ გვარა
ცუდად სხენება მამისა ვერაფრით იამა ვალტერს.

— მაშ აგრე ფიქრობ, რომ სწორეთ ვალს გავქტა კლე-
ჩკა? ჰკითხა ვალტერმა.

— მეწყმუნეთ ამასეჲ მეტი არცა რა ვიცირა ზე არცა
მგონია ასე არ იყოხ მომიტყუეთ ბატონო, რადგანც იმისა
ნათესავი ბძანდებით.

— ევეკნი არამი? არ დადიოდა სოფლე კლეჩკასთან?
ან არ გინახავთ რადისმე ერთად?

— აჲ, რაოდეს, ესეი შეკითყუ, რომ გაუხმანმა გატნო-
ყო, რჩეულ თუ სამჯულ ერთათაც ყოფილ იყვნენ ზე ბე-
რი ელამარენათ.

— ვალტერ ბეკრმა ცდილობდა ეთქმევინებინა რამე,
თუ იტრდა საიდუმლოება, მაგრამ ამო იყო იმისი მეტა-

დინელან. მღერელა ჭ კალტკობი გამოკადნენ ჭ წავიდნენ
სსეს გზისაჲს.

IX

რა გაბარეს ერთი ქუჩა შენიშნეს, რომ ერთი ადამიკ
გარეს მისიგოდს სდგნი.

— აი იმ სისლა, ხაჯაგა გავიგედა გავსმანის შვლა, —

სოქს მღერელა. სწავდი სწავდი ქალი!

— ოჲ! მამო! სოქქა ერთმა მოსუცებულმა კაცმა, რომ
მღერა გზის იმ სდგნი ჭ დოუკა მოწიწებით თავი უნდა
იგოდეს თუ როგორ. სტარის მამო, სუყელა გამორეკა
შინაჲს, თუთნ სის ქუჩისაჲს ჭ ტარის, გაგვეებით
იგოდეს გვერდის შემდგომი. სო მამო შემობმანდებით
მამო, სუყელის სდგმით!

— შებმანდით, უთხრა გავტემა, გავთ დავიცდით.

უცეს შინაჲს შემოხმდა ზარუტყუთა დროდა გავსმა-
ნის. რომელიც სისლა გარედან ჭ რომელიც გვერდის
დგავდეს.

— ოჲ! სწავდი, სწავდი, სწავდი. სწავდი, სწავდი,
სოქქა სოთ დამსმადნი იემის შვლის სიყუ-
დიდისა. რატომ ღონდონში არავინ გამოგმანეთ სქამო-
სათეს? გსა მე არა ვარ მდიდარი, რომ შევიდნა რამდენ-
იმე თუთნათ იემის შვლის სიცოცხლე? თუთნ ოჲ! სწავდი
გამოგმანადი, სოქქა სწავდი გამოგმანადი ოჲ! სწავდი
გამოგმანადი შვლის. მატრამ, რაღა გვერდისა სდგა, მომი-
გვად... დავაგარენით აქედან, დავაგარენით! სო ერთიან!
ოჲ! სწავდი არ დამსმადნი.

გაუხმან შეწუხებული, ოძა გაბურღნილი, თავშიშველა გამოვარდა გარეთ; კალტერმა იცნო მოგზაური, რომელსაც შეხვდა წინაღუძსა. რა დანისსა საღსი გაუხმანმა, გადახვდა ბოროტის თვალით ჭ შეხმანს: «ეგ ძალიან კარგი თქვენის მსრივ მესობღებო, ძალიანი კარგი! მოხუფხართ ჭ სინჯავთ გაუხმანსა, რომელიცა აგრე რამდენიმე წელიწადია რაც არ გინახავთ?—ჰო! კარგი, კარგი, განა რომ იმისათჳს არ მოხუფხართ მაიუროთ სეირს! არა, არა, ღმერთმა ნუ ქნას! თქვენ მოხუფხართ გულმტკივნეულებით, რომ გტკივთ გული საცოდავის, საწყაფის, კეთილი, მშჯღობიანის ჭ ზატოხსანის გაუხმანისათჳს? მე ვიცი, რომ გტყდებით! დაიკარგენით აქედან ვეღლის! გესმით თუ არა?... აა! წასკედიო! უზრდა შირუტეულის ხარხარით, რა ნსა დაიფანსენ შეშინებულნი მესობღები. დარჩნენ მხოლოდ მღუდელი ჭ კალტერი.

—დამიშჯე გული გაუხმან! უთხრა ალერსით მღუდელმა,—შენ გეწია საშინელია მწუხარება. მე ძრეულ კარგათ ვიცნობდი შენ ქაღსა; იქნება კიდევ გითხრა რამე ჩემზედა. წავიდეთ ჭ ვიდოცოთ ერთათ; შენ ნსამ, თუ როგორს ნუგებს მოგცემს ღოცება.

—ღოცებაო? არა, არაოდეს. მე გაუხმანი კარ!

—იმისთანა კაცი არა არის ქუჭყანაზედ, რომელსაცა ღოცება ნუგებს არა სცემდეს,

—არა, გასწიეთ თქვენს გზაზედ! ჩემი საეჭარელი გენი!... იმან მამახვენა თავი გულზედ... ხუფ მე მიუტრება... ჭ იხე მოუტა.

—წავიდეთ,—უთხრა მღუდელმა ჭ კელი მოაქლო გაუ-

სმანსა.

გაუხმანმა კელი ჰერა მღუდელსა ღ გაიქცა სსჟა ქუჩი-
საკენ; შეძგომს, უცე დაბრუნდა, მოუხლოდა მღუდე-
ლსა ღ უთხრა მჟღობიანის სმით.

— გთხოვ მამო, რადგანც, მღუდელი ხართ (მე მასს-
ოვს თქმსნი ხსე; ჟენი მეუხეობდა: ჩემსედა ღიდი უუ-
რადღესა ჰქონდა) გთხოვ, მომანდეთ ღ ორიოდ სიტ-
უჟა წარმოთქმათ მეუდარსედ; მხოლოდ ნუკი აღსენებთ
ჩემს სსეულს... გესმით? მე არ მინდა მოაგონოთ ღმერ-
თსა, რომ ქმსტანსედ სცხოვრებს ჩემისთანა კაცი, გეს-
მით? ძალი! მოუბრუნდა ერთს დედაკაცს. მომწოდე ქუ-
დი ღ ჟოხი, ტრა... ღა... ღა... ღა... ღა... ღა... რით
უნდა ვთამამოდე ამ შემთხვევაში გიჟის როლს! ჩინებუ-
ლი დღეს მამო! მეონია ზამთარი გვიან მოვივიდეს?
როდესაც კაცს ხსნდში მეუდარი ჰყავს, სულ უწესობაშია
ვევლაფერი.... არა?

ფერწასულმა, მთროლოვარემ, მტირალმა დედაკაცმა მი-
აწოდა ავასკსა ქუდი, გაუხმანმა დაიხურა თავსედ ღ გა-
სწივა საითკენლაც.

— მოუხარება საკვრეულს ცვლილებას ახდენს კაცში.
სთქმა მღუდელმა, — სამინელი ხანასკია ამ გვარს კაცში
გრძნობა, მაინცკი შევალ გარდაცვალებულთან, თქმსნი აქ
მომითმინეთ.

— მეც გამოგვეხიოთ, მიუგო კალტერმა.

რა შევიდნენ მიცვალებულთან. ნახეს, რომ სრულებით
არ შეცვლილიყო, თითქოს სმინდსო; ტუხეზედ თითქოს
ღიმილი მოხდისო. ხსე ისეთი მჟღობიანი, ჰქონდა ისე.

თი უმსგო, რომ კაცა მწელად დააჯერებდა, ეს გაუხმანის შეჯახა. მაშუდელმა შეიწმანდა ცრემლანი თაღა, დაიწყო ღოტეა. ის მიტყულებულხათვები არა ღოტულობდა, — ღოტულობდა გაუხმანისათვის. ვაღტერს ამის წასვსვად შეუტეოვდა გუდა.

რა დასწრება მაშუდელმა ღოტეა, ვაღტერა და ის წავიდნენ თაღანთის განსარსებას შესასრულებლათ...

— სხვა რასაჯერებდა ვერ დრო არ არის, რომ გაუხმანს მთავრობამ ჩუქნება ჩამოართვას, სთქუა ვაღტერმა; მაგრამ მსუდგელობაშიგი უნდა ვიქონიოთ.

მისი მიუიღნენ ქაღაქის ბოლოს, განმარებულს და მჭიმურებას სსსოთს, ის სხვა გაუთხოვა იმ სსსოთს, რომელს წასვსვად კაცს ტანში დასწავდა გრუნტელსა რომ შეგუენდნათ იმ სსსოთსათვის, ამის იტყოდათ, აქერთა რაღაც სსსოთსათვის უნდა მომხდარიყო. ამ სსსოთს გარეა ღოთ იყო, რა შეიღნენ, წასეს ბუხართან ერთა ედგატა, ვაღტერს შესსელობას. ვაღტერს წარუდგასვე შესედელობათ შესწავდა ეს დედაცა.

— ჭა! უთაღნო! რა გნებაეთ? ქოთისა! ვაღტერს სსსოთ დედაცატა — რა? მამა, კე თქუენსა ბმანდებოთ? გთხოვ შემომბანდეთ? მინდა მომემატიყენით: მაგრამ არა მამადი-არა. ბოთლები სუფ ერთიან გამოცატა. აი, უუურეთ! დაუმატა დედაცატა სასიზღარით დამიღათ და დასწავა ცარიელი ბოთლები, რომელნიცა ბუხარის თავსვად ეწეენ არა კაცა მამა, რისთვის. სრულების თითქმის გერასა გჭამ, მაგრამ სმევი, დმერთმა სუ დატავლოს, დღეში რაი ღუნგი არ მეყოფა რომ მიქონდეს.

— დიდი ხანია, რაც აქა დგესარ? ქვითხა მღუფელა.

— დიდი ხანია!! რა ზე ათი წელსადი მეტი იქნება.

— არ უახსოვს შენი მდგომარი კვლევი არაღა?

— როგორ არა, კარგათ?

— მინებულდი კარგი იყო.

— ჯე?

— იმუათი კარგი იყო!

— ჯე! ის? არ ვიცო.

— შენ მტონია ისე არ აფასებ იმას, როგორც სხუნი აფასებენ.

— მე ვიცო ის, რაც ვიცო.

— შენ რაღაც იცი იმასგად ზე არ გინდა თქუე. ნუმიტს გე უთქვამთ პეჭრეკო. ან იქნება სტეფი ზე განკებ მტონიანა რამ.

ბუბერმა თავი გაიქნია იტყუნუდითა ზე შემდგომს სთქუა ღანდის სწით.

— იმის ჩამოხსენებენ, თუ მე მოვინდობ?

— მწედი.

— გეუბნები, რომ სწორეთ.

— არა, არა! აქამდინ მე კე არავისათხ მითქვამს ზე არცავის ასლა კეტევი... რომ გითხრათ, რას მამტვით?

— გვიანზე თუ რომ იცი რამე სწორეთ, გეშემატე ბით, ღუთის ქესშ ზე სუთს მანეთს მიიღებ სანუქარს.

ამ ფუდის სხენებამ ისე მიიზიდა, რომ წაიხუტე სიხარულით:

— მათამ რაღაზედ უნდა დავმადო ასლა? რინა მენიან? რაიკე სომ წახუდები არიან აქედან... ასლა სომ

ვედარ მამკლამენ, რომ იკვდნენ, თუ სთქვი მოგვლამთო
სუთი მანეთი... სუთი მიბძანეთ განა, პატარებო... სუთი!
მამ არ დაგავიწყდეთ!...

— აქნება მეტიც მოგვკოთ, თუ სიმაძღვლით იღაზაგებ,
დაუმატეს მღუდელმა.

ბებერი ძანინტ კერა ბედავდა ჭიდევე, შემდეგ, რა ძალა
დაატანა, დაიწყო:

— ეს იყო 7 თებერვალს, — 44 წელსა; დიას, — 44
წელს; სადამოს შუდს საათზედ; სამხარეულში ავეჯს ვა-
ლაგებდი, როდესაც არამა დაიძახა ჭ მიბძანა ბუხრის
ანთება, შემოთ ეტაყში; ავანთუ ბუხარი. ის გავიდა ში-
ნდან. შუადამის ორი საათი აქნებოდა, რომ არ მეძინა
ამისათვის რომ კბილი მტკიოდა ძრიელ. ამ დროს ძირის
ეტაყიდან შემომესმა ორი სამის კარის უვირილი ჭ დიდი
ჩხუბი. მე ძრიელ შევშინდი. ჩაველი ვნახე, რომ კლერკი
ღ გაუხმანი ამოდირდნენ შემოთ არამის საწოლში ჭ თი-
თონ არამიც უკან მოსდევდა, იმათ შეიკეტეს კარები ჭ
ერთი საათი მეტი იქ იყვნენ შეკეტილში. მე ძრიელ შე-
ვწუხდი ჭ გოფიქრობდი, ამისთანა მშუდობიანი კაცი, ამ
შუადამისას, ამისთანა თოკითგან გაწევეტილს კარებს სას-
ლში რათ უშვებს მეოქი. გიწეკი ქეჭმაგებში ჭ სულ ამას
გოფიქრობდი. შემდეგ, კარების გაღების სმა შემომესმა, —
ავდექი მიველი, არა ისევე დავკეტილი იყო, უფრო მიკადე
ღ დაუგდე უფრი, აი რას ღაზმარეობდნენ: კლერკამ სთქვა
«ჩქარა გათენდება, ჭ დრო არის წახვლისათ.» მამინ გა-
მოვიდნენ ჭ სამნივე წავიდნენ სადღაცა, იმ დამეს სრუ-
ლებით არა მძინებია. დილით სუთ საათზედ ავდექი. ვნახე

ამ დროს ისევ მოზუნდნენ, კლერკაკი აღარ იყო ჯ მართლ ორნი მოვიდნენ არაში ჯ გაუსმანი. ორივემ როგორღაც წერობით შემომხედეს, ისე რომ შექმინდა. იმათ ვერ იამათ ჩემი ადრე ადგომა, რადღაც ეჭვში შევიდნენ ჩემსედ. ღმერთო ჩემო! თითქმის ასეღაც თვალთ წინ მიდგახო ის წერობითი შემოხედვა, როდესაც შევიდნენ ოთახში, კიდევ უფრო დაუგდე ჯ აი რას ლაპარაკს მოჰყარე უფრო: «ამ წვეულს დედაქანს, რომ გაეგოს, წავიდე ჯ ჯ ქუჩისაან შეგვიყაროს, სომ დავიღუპებითო, სთქმეს გაუსმანმა. «რას იტყვის, რომ არა იცისრაო» უმასუსა არამა, მეტე აი გაუსმანმა რა დაუმატა: ისიც საკმაოა, რომ სთქმეს ჩემი აქ ელოვნო. მაგრამ ადვილად შეადგება მატასაც მოგონებით. ავიღოთ ჯ დავასწოროთ.» მაშინ ამ სიტუაციაზე ისე შექმინდა, რომ ფიცხლად კამოვიქცეო, ჩავიბეჭდე კარები ჯ გარეთ აღარ გამისედავს, მინამ არ გავიდნენ შინადანა.

— ეგ რამდენ ხანათსედ იყო?

— შუდ ხანათსედ. აი, შემძლეოთ ასეა, სულ დამავიწყდა რასაც ვამბობდი! ხად დავდექი? ჯო! რა შეველი არამის ოთახში, ვნახე რომ ბუხარს ანთებდნენ ჯ ნაცარიო სრულებით არ იყო. მე მაშინვე მივსუდი, გავუღო ხასლის უგან ხადცა ნაკებს ვერიდით სოღმე ჯ ვნახე ნაცარი გადაყვართ, გავქექე ჯ შიგ ნატერ ნატერი დამწვარი ჩერები იყო, ამასთანავე ცხვირსახოცი. ფიცხლად ვიცანი ეს ცხვირსახოცი ხისხლში იყო მოხვრილი. როდესაც გაუსმანის სეღში ბეგრჯელ მენახა. ეს ცხვირსახოცი ხისხლში იყო მოხვრილი, როდესაც ეს ვნახე, ავიღე ცხვირსახოცი, ჯი-

ბუში ჩავიდუ ჭ რა შეეხუდი გაუსმანსა კეითსუ: კლეერა რა იქნა მეთქი? ამ კეითსკასუდ იმან წარბები შეიკუმეხვნა ჭ წყრომით მითხრა: მე არ ვიცი შენ რას ბოდაძო. ეს იცოდა, თუ ვიდევ გაგისხენებია კლეერა, ან არამის სხსელი სადმე. აქ აღაგობრივ ლუკმა ლუკმა გაქცევს! გახსოვდეს კარგათ რასაც გეუბნებიო.

ისეთი სიცხე მამცა, რომ ხის თეთრადივითა ვართოადი შიშისაგან, როდესაც გაუსმანი ჭ არამი წავიდნენ აქედან, მრთელი ორი წელიწადი მუნჯხავით ვიყავი მეტის შიშისაგან. წახვლის წინეთ-არამი ისეარ მიუერებდა, როგორც გაუსმანი, ის თაკითგან გადაწვეტილი ჭ თავიდან კელ აღებული კაცი! რა თითქოს ზურგიდან ხანაღნე მამხადეს მეთქი, ისე მიამა იმათი აქედან წახვლა. დმერთსა ვივიცავ იმათ, იმ ღამეს სწორეთ მოკლეს. ახლა, მამაო, ამ თქმით თითქოს, გული როგორღაც შემიმუხუქდა, აქამდინ თუ არ ვთქუ ესენი, ამისათჳს რომ მეშინოდა გაუსმანისაგან. როდესაც გადავკრამ, მამინ თუ გავბედამ რანქეს მამაო ჭ ვიტყვი. მსელის, თუ კაცს გუელში ჩაახნია რამე ჭ ინახამს. მას აქეთ სხსიეთებიც შემეტყალა. ვზივარ რომ გორღაც თითქოს მწუსარე ჭ სულ ის მცონადება.

გერ შეუძლიან მკითხველს წარმოიდგინოს, თუ რა საშინელებით მოისმენდა ვალტერი ამ სიტყვებს.

—ახლა დროს დავარცვა არ შეიძლება, — სთქუა მღუდელმა, როდესაც გაძოგიდნენ იქიდან, — მობძანდით, ახლავე წაგყვანო მხავეულთან, — რომელიცა დიდად ნატივცემული კაცია, მავარანისაგან დანიშნული. აქ ახლოს დგას.

— მზათა ვარ, მიუგო ვალტერმა, — ღუთის გულისხათჳს

ილაშროკეთ ჩემს მატეერ, მე სწულებით აღარა მესმისრა, მე ვგრძნობ მხოლოდ, რომ გამოგზიანე ეს სწამიწელი საიდუმლოება... ღმერთმა ინებოს, რომ... მაგრამ ნუჩას დაშიჯერე ამ მდგომარეობაში მეოფს მამო, წავიდეთ, წავიდეთ!

ეს იყო სადამო ხანი, როდესაც იხინი გაგედნენ ქალქს განაშირებით; უგანსხეელი მზის სხივი დაეცემოდა ქალქს. ერთს აღავს ჯგუფად სადხი შეკრებილიყო.

— ეს რას ნიშნავს? ქსოქუა მღუდელმა, — მოდი ერთი ნუჩსნე შეკრეოთ რა ანბავია?

ამ ღროს ორი გლეხიც იქით მიეშურებოდნენ.

— რა ანბავია, რა ანბავი? ქვითხა მღუდელმა იმით.

— სწორეთ არ ვიცით ბატონო, მიუცეს გლეხებმა, — ანბოგენ ვითომც, მიწა უთხრიათ გირის დასაწყავად ღ ამ თხრში ერთი ხას ყუთი უბოგნიათ.

უცებ მოგროგილის სადხითგან გამოსდა სახალი, რომელშიაც გამოიხსებოდა დანასება.

გალტერმა შესედა მღუდელს; რადგამ საიდუმლო მაღამ მიიწიდა ესენიც იქითკენ. რა მივადნენ, ნახეს მართლა ხას ყუთი, მაგრამ ცარიელი. ამ ყუთის ასლას ეგდო კაცის გოგრა! ზოგი ერთი, ძვლები მოშორებოდნენ ერთმანერთს. უვირილი, კითხვა, შიში, განკვირება იხმოდა ამ სადხში.

— ჭო! სოქუა ერთმა ჭადარა კაცმა, — ამ თოთხმეტის წლის წინეთ დაიკარგა ერთი დაჯადი ურია. სწორეთ ეს იმიხი თავია!... იძსდნენ, უთუოდ მოკლეს სადმო!...

— არა! ევროდა კილარა დადაკარი, ღ ეწეოდა ერთის

უმაწულის კალთას, რომელსაცა უნდა მოეკლო კელი იმ გოგრისათვის, — აჩა, იმ ურჩის ანბავი შეეცუოთ ბოლახს. ეგ ის არ არის. ეგ გოგრა თუ არის, დანიელ კლერკასია! რომელიცა უცებ ჩაიფლანა.

— მართალია, შექმნეს ყვრილი სსჴსმაცა.

ღ კალტერი, რომელმაცა გააზო ეს საღსი, იდგა იმ გოგრის გვერდზედ, თუთქმის ამისათვის, რომ იცავდა საღსის შეურაცხებისაგან, მშობელს მამასა. იმისმა მოულოდნელად გამოჩენამ, მაღალ ტანის შესვდულობამ... ოსგრამ ღ მწუსარებამ, მიაქცია საღსის სრულყოფილადებას. ის ჩუქათ იდგა ღ უცებ საღსმაც ხმა გაიკიდა.

— აქ რას აკეთებთ, თქვენ ბრევებო, ჩერებუბო? დამას ვიდაცამ. საღსმა მიისგადა... მიემატა ვიდაც. ეს იყო გაუხმანი. იმისი გახვრილი ტანისამოხი, წითელი ღოუგები ღ აწეული თვალები მოწმობდნენ მასედა, თუ რა ნუგებს დაეკებდა, რომ დაევიწყო მწუსარება.

— აქ რას აკეთებთ, — დაუძახა იმან საღსსა, — აა! კაცის ძეგლებია? როგორა ფიქრობთ ჭა, კისი უნდა იყოს?

— კლერკასია! მიუგო დედაკაცმა, რომელმაცა ეს აწერი ზირგელად წარმოსთქვა, — დიას, ჩუქნა ვიფიქრობთ, რომ ეს ძეგლები კლერკასია არის.... იმისი რომელიცა დაიკარგა რამდენიმე წლის წინეთ უცებ.

— კლერკასია? — განიმეორა გაუხმანმა ღ აიღო კრთი ძეგლი, რომელიცა ეგდო იმის წინ; — კლერკასია? ხა! ხა! ხა! ეს ძეგლები ასე გვანან კლერკას ძეგლებს, როგორც ჩემსას.

— უუუუო! — დაივიწრო კალტერმა მოთმინებითგან გა-

მოსუღმა, გამოვარდა წინ, ღ სტაცა კელი გაუსმანსა.
უეურეთ, აი მკვლელი!

თითქოს შურის ძიების სმა ზეცით მოესმით ისე და-
რწმუნდნენ ამ სიტყვით.

— დაიჭირეთ! დაიჭირეთ! დაიძახა ხალხმა, — გაუსმანი
კაცის მკვლელია!

— კაცის მკვლელია წამოიბურტუტა გაუსმანმა ღ თან
ათრთოლდა მრთელის სსეულით. ვაღტერს მაგრათ ჩე-
ლო კელი — ვისი მკვლელი ვარ? მე გუესებით რომ ებ
ძლეუბი არ არის მეთქი გლეგვასი.

— მამ სად არის იმისი ძელები? — ევიროდა ვაღტერი.

გაუვითლებულმა, შეძწწუნებულმა, სინიღისით დატან-
კუღმა ღ შეშინებულმა გაუსმანმა გადახლო თვალი საში-
ნელის სხის მტევნებით ხალხსა ღ ძლივს გამოთქვა:

— მოსმენევით წმ. რომერტის გამოქაბულს კლდეში.

— ჩქარა, — დაიძახა ხალხმა, ჩქარა მაგატანოთ იმ ალაგს
მრთელი ხალხი მიწვედა იმ გამოქაბულს კლდეს, რომ-
ელიცა იყო ქადაქს გარეთ ღ გაუსმან წინ მიუდგოდათ.

მოსუცხუელი კაცი, რომელმაცა იმოვნა კაცის თავი შე-
ვიდა წინ, იმას უკან შეეყუა გაუსმანი, რომელიცა ეჭირათ
ექვს ღონიერს გლეხსა. შეინათეს ფარნები, გაუსმანი აქ შე-
დგა ღ ვეღარ ბედავდა წინ მისუდიო; ის ძალათ შეათ-
რებს ამ სამიწელს ალაგსა.

ვევლა გაუსმანს უეურებდა; ორჯულ მოინდომა ჩიღსიღ
თქმა, მაგრამ ვერ მოახერხა. ბოლომ, სმაგი ვერ ამოიღო
ღ ანიშნა ვრთი ალაგი, რა მიანთეს ფარნები. ნახეს აჩო-
ნისილი კაცის ძელები, ერთმანეთსეღ ისევე ახსმელი ღ მო-

უმბრებელი. თავს სარი დაეცათ იქ მყოფთ და ბევრმა მო-
რიდა თავი, არ განახოთ ეს საშინელებაო.

— შეგიძლიან დაიფიცო, — ჭიითხა მღვდელმა გაუსმანს
რომ ეს ძეგლები სწორეთ კლერკასია არის?

— ღმერთს ვთვითხამ იმისია, — ბოლოს მომსწევდა და
ქსთქჳს როგორც იყო. — მაძაგ! წამოიძახა. ვალტერმა და
დაეცა მუსლის თავებზედ. ამ სიტუცამ, სწულებით განა-
კარგა ხალხი და ისეთი გულმტკივნეულება მიეცათ, რომ-
ლის გამოთქმა ძნელია.

შემდეგ გაუსმანმა, როდესაც მაიცა მსწეობა და გამოა-
ჩინა ზგულებრივი გულადობა, დაუმატა.

— მე დანაშაული არა მაქვს რა! მე არავარ დამნაშავე,
მე არა ვარ მაგისი ძველელი!..

— სთქვ! მამ ჭინ არის! ვის ადებ ბრალს? ჭიითხა
მღვდელმა.

— მაგისი ძველელი არის ეგგენი არამი!

— არამი! დაიფიცარ ვალტერმა და ათრთოლდა მრთე-
ლის ტანით; რა, ღმერთო! ეს რა მესმის!

ის უცებ დაეცა უგრძნობლად მიწაზედ, თითქმის ღა-
სურბი სტეს შიგ გულშიაო, მამის დამიწებულის გვამის
გვერდს, კგდო დიდ ხანს, რომელიცა გამოაჩინა ასე მო-
ულოდნელად.

(ბოლო შემდგომ ნომერში იქნება).

მეუის ირაკლის ბეჭედსედ.

მეუეს გამზანილთა მიერ ეკვლეხია კადიდე

მეუის გიორგის ბეჭედსედ:

სიმდაბლით ჩუწნთუხ გარდამოხუფხა:

ეხსოხ ვაქებ დმერთ კაცხა სრულხა.

დარეჟან დედოფლისა:

ვინ არხ მიზეუნი არხთა მიფლობლხა,

მან მცა წიადი დედოფლობისა.

იუფლიონის ბეჭედსედ ლარიკი:

დუთის მშობლის ხახლიანი,

იუფონ დავითიანი,

ტომ სქესით არ ხაგლისაგან,

იუფონ ირაკლისაგან.

ვასტანგ ბატონიშვილისა:

ლომად იუდათ ბაგეთათ,

ვასტანგ ირაკლის ხაგეთად.

ფარნაოზისა:

დუთის მშობელმა წიადით მფარნა,

ჩაჲ კეთილ შტოთაჲ მეტ შემოწუნარნა.

ქუჩის ბატონობის ქუთუხისა:
ვის დასვა სოფლად მეთაზა,
ქუთუხს რძალი მეფისა.

მეფის ირავლის დის კლისაბუდისა.
ეკრთის ღაფარდი იასო,
ხად ბაძავს კრი დიასო.

ნ.....

როს უფროსი შამოგხუდე —
მომეგებე ოდეს წინა,
სიტყვის თქმა გერ გაგიბუდე,
ვეფიცე რაძეც გამაჩინა!

თეთრი ხასე შავი მუდამა,
გინათუბდა ვითა მთვარე,
ღ როს მე ის დავინახე —
თვალზე გული მივიფარე!

მეის დამეცა თავსა წარი,
ვსთქუ: რა ვნახე საოცარი;
თუ ციური მთვარე არი —
მამ ქრწენიერათ რათ არი? —

ასე იყო შენმა მზგმა,
მე შამაერთო იმა დღემა
ღ თუ უცნო გუჟად შავხუდე,
არ გინადვლი თუნდა მოვეუდე!....

დიმ. ბერიუვი.

1864 წ. ქ. ტფილისი.

მიუსდომელი.

ოეთრი რაღაც ქარს მიქჳანდა,
 გეანდა მსუბუქს აზსებას;
 ხან მიწს უცებ ჩამოქჳანდა,
 ვერგინს ხცნო: გეანდა რასა? —

ხან სემოთა აიხროდა,
 ხან ქვემოთ ჩამაიხროდა;
 ხან ბურტყელივით მიგორავდა —
 ვით ჰგებულა ხან თრინავდა.

ხოგ ხეო მადლა სიხ გენწერსე,
 ღარხებოდა თრიალუბდა;
 'ხოგჯერ ვითა შედღისაზი
 მთას იქით გარდაგდებდა!

აი ქარმა შორს გასტეორჩნა,
 შეუერთა მან ღრუბელსა;
 მარამ ისევ მასვე უამსა —
 გარდმოგდო მიდორს-ველსა.

ვინცი ხსსტიკათ განსკვრიტა,
 ეგელამ ანე გადახწევიტა;
 უბუნებო აზსება —
 ვერგინ მიქჳანდა-მაინტ-რასა!...

დომ. ბერიკი.

1864 წ. ქ. ტფილისი.

წიგნი, მიწერილი «მსაჯულის» რედაქციაში. (*)

მე ეს წინათვე ვიცი, რომ ამ წიგნის მოწერას მრავალნი მომატებულთა მიიღებენ და ზოგიერთნი პირნიც იტყვიან: ეს ვინ არისო, რომ მოენდნსუ გამოხულაო და მოშლილ წინქილსაკით ტრიალებსო? — მაგრამ ამას არ შეუშინდება; არბული ანდაზაა: — «მოთმინება არის გასაღები ყოვლისა კლიტისაო.» მართალია, კაცმა ყველაფერი უნდა მოითმინოს: შეწუხებაცა, დახატვაცა, სიღარიბეცა და სხ. ერთი სიტყვით ყველა, რაც მიაღებეს; მაგრამ არიან იმისთანებიც, რომელნიც კერ მოითმენენ ამ გვარ შემთხვევაში და უნდათ მოიცილონ უდროვო დროს ის მძიმე ღოდები, რომელნიც აწევან გულსკდ. ყოველივერს თავისი დროება აქვს.

მე დარწმუნებული ვარ, რომ მკითხველნი ამ ჩემი სტატიის კითხვის გათავების დროს იტყვიან: «არა მკითხე მიაშბო, მიტყეზე და მიაგდეო». ეჰ, რა გაეწყობა, რადგან თავზედ ვიდევ და დავიწყო კიდევაც უნდა გაკათაო; მე გამოვაცხადებ ჩემ დათვარულ ჭაზრსა, შევიძუბუქებ დარდსა და გარდავაგდე ჩემი გულდიან იმ მძიმე ღოდებსა, რომ-

(*) ქუთაისში გელანჭერი ყურნალი გამოდის როგორც შვეიცარი. ამ ყურნალისათვის უწოდებიან «მსაჯული».

მელნიც კვლარ მიზიდავს.

მე სამინლად განკურებული ვარ, რომ ეს ჩუქნი საზო-
გადოება ძალიან ბრუნდეთ გვიგურებს, როგორც ჩუქნი,
აგრეთვე ზოგი ერთი ჩუქნი მასწავლებელთაც; ერთი სიტ-
ყვით, ძალიან სწევით და ღაზარებოვნ სოფელ: ჩუქნიმა
შულებმა თავიანთი სამშობლო ენა არ იციან და ეს როგორ
იქნება? ამისთანა სრუნჯა დიდით საქებია საზოგადოების
მხრით, მაგრამ მარტო ჩივიდით არა გარიგებდნარ
ამის ღონისძიების მოხება რნდა და მიზეზის შეტყობა.
მოგახსენოთ, თუ მთელი საზოგადოება ამას ჩივის, რომ
ჩუქნიმა შულებმა ქართული ენა არ იციანო, ამის ზახუ-
ხის მიტება ძნელი არ არის ამიტომ, რომ უოვე-
ლივე ნაკლულევანება წარმოსდგების რაიმე მიზეზისაგან
და განსაკრველი არ არის, ეს ჩუქნი ენის დავარდნა წარ-
მოსდგების, უეჭუჭლია, იმ საუბრელის მიზეზისაგან,
რომელსაც სრულებით მოგითხრობთ; მაგრამ მინამდი ამ
მიზეზებს ავსხნადე, უმორჩილესად ვხთხოვ მეითხველს
მოძითმინოს ცოტა სხს და შემამევეს ერთს ოვანში, სადაც
დიდი სანი არ არის, იგოწველებს და მეც (რადაც ჩემმა ბე-
დმა იმუშავა) სასწავლებელში მოწათე, გავსედი დირსი იმ
წვეულების მონაწილეობისა.

როდესაც დავსხედით სადილათ, ერთმა თაკადმა უკმა-
გოვიდლოთ მეთიას:

- ემაწულო, თქუქნი მეონის სასწავლებელში უნდა იყოთ?
- დიალ, ვსწავლობ, უზახუხე მე.
- ემაწულო, ეს მართალია, რომ ქართული ენა დავცა?
- განსაკრველი არ არის, უზახუხე მე, რომ სასწავლო-

ბედში ქართული ენა დაეცეს; რას ბძანებთ კნიაზო, ანათუ
სახსწავლებელში, ჩუქნი ენა უკვდებან დატყმულია; რასაუკრველია
დაეცემს; აგერ სუთი წელიწადია სასწავლებელში ვარ და
ორჯულ ქართული წიგნი არ ამიღია კვლამ და სწორობა
არ წამიკითხავს.

— მაშ გინ არის ამის მიზეზი?

— ერთის მხრით თქვენ და მეორეს მხრით ჩვენ; მა-
გრამ უფრო თქვენს ხარ.

— უმაწლო, მაგას რას ანბოთ, ჩვენ რის მიზეზნი
ვართ? რათა, აი, ფრანციცული ენა რომ შემოიღეთ და იმას
სწავლობთ, იმის მაგივრით ქართულს ენას ეცადეთ ის
არა სჯობია?

— არა, კნიაზო, ეგ როგორ შეიძლება, რომ ფრანცი-
ზული ენა არ ვისწავლოთ; ამიტომ რომ ყოველმა განათ-
ლებულმა კაცმა უნდა იცოდეს ეს ენა, ამიტომ რომ ფრან-
ციზული ენა საზოგადოდ მიღებულია; მაშასადამე ეს ენა
ბრძელ საჭიროა ყველასათვის; მაგრამ რაც შეეხება ჩვენს
ქართულს ენას, ყოველთვის ვერ უნდა ჩვენ ენა ვისწავ-
ლოთ კარგათ და მერე სხვა ენებს უნდა შეუდგეთ. — რა-
ტომ არ უნდა ვიცოდეთ ფრანციზული? მე შემიძლია და-
გისწავლო ფრანცუზი, რომელმანც ჩვენზე უკეთესათ იცის
ქართული ენა, მითომ რატომღა! განა ფრანცუზისათვის
უფრო საჭიროა ქართული, მინამ ქართველისათვის ფრან-
ციზული? არა მკონია, რომ ეს ანე იყოს.

— მაშ გინ არის ამის მიზეზი, რომ თქვენ არ იცით
კარგათ თქუნი ენა?

— გინ არის? ავი მოკასხენეთ, თქვენ ბძანდებით და

თუ გნებავს, კიდევ დავიმტკიცებთ ამას. აი, ბატონო მაგალითი: ვხატავთ თქვენს ბაღში ერთი დაუმკნეღი კაშდის სე დვას. თუ ახ სე მადამდ არ მოაწყვეთ, არ დამკნით და არ მოუარეთ მას, ხომ გარვს ნაყოფის არ გამოიღვას?

— არა.

— აგრეთვე ჩვენ, თუ არავის გავუღვება შემწე, არავის იქნება ჩვენნი სურვის გამაგრებული, დაწმუნებული აყვით, რომ თითქმის ვერც ჩვენს ვნას ვისწავლით ვარცა და ვერც მამულის ვიქნებით შემწე და მოაზილია მოხმასხუტე.

— ახ, ბატონო, ეს შეწყობა უნდა მოგვით თქვენ. რომ მაგდის დამკნით ჩვენს ბაღს?

— თუ გეფიოდა არ იცით, რა არის მიზეზი სასწავლებელში ქართული ენის დაცემისა, მაშ რადღა დამკნით უხადუქლოთ? ვერ არ იცით მიზეზები და დამკნით, მიზეზები რომ იცოდეთ, მაშინ რადღა იზამთ? კნიაზო, თქვენ ბძანებთ, რომ ფრანციზულ ენას დავთხოვეთ და ქართული იშვადეთ. ეს ვარცა, ვხატავთ რომ თქვენ დავიფრეთ და ფრანციზულს ენას შეუშვით კვდი ქართულსათვის. მაშინ რომ სმჟადობის ნაკლუდეკანებისგამო კვდარც ამას ვეწით, მაშინ სომ სულ ჩავიფრებება საქმე. ახლა იმსაც მეტვეით, რა მიზეზითა? აი ბატონო ამ მიზეზით: ჩვენ ამტენი ნება ვან მოგვცა, რომ მოდურები ჩვენს ნებაზედ ვატაროთ და მაინც და მაინც ვნებავსთ წამატოთ ჩვენსებითი ენა, თქვენ ვოველთვს ვადუბული მისადებით (კნიაზო უკადრავთ. მე მარტო თქ-

ჩუქნსეკი არ გლანაოვო, არამედ მოეღს საზოგადოებაზედ) რომ იქონიოთ შემწეობა ჩუქნსეკს და რათა ქართული ენა შერაცხონ საქართველოს სასწავლებელში კლასიკურ ენებთან; სხუთა შორის უნდა შეგვეწიოთ, რომ სასწავლებელში საკუთარი ქართული ბიბლიოტეკა გექნოდეს (ამისევე თქუქნსეკს უნდა შეეწიოთ ფული რადგანც მთავრობა მოგაღეს არ არის) და უკანასკნელად უნდა გვადლოთ, რომ ჩუქნსეკს სასწავლებელში ქართული ენის მასწავლებელი ერთი გი არ უნდა იყოს, არამედ ორი ან სამი. ახა ერთი მითხაროთ, სადღეც ექუქნსეკს ქართველები არიან, ერთი მასწავლებელი გაუყვას? რომელ ერთს უნდა ახსავდოს, ათასათ სომ არ გაიჭრება ერთი კაცი. მამასადამე თქუქნსეკს მოგაღენი ხართ, რომ ეს სამი ჩუქნსეკს ნაკლუდეკანება ახარუფოთ და მამან შაიტეობთ როგორ ვისწავლით ჩუქნსეკს ენას.

მეითსეკენო! ეთხოვთ გამხატოთ ამ სიტყვებში, მართალს ვამბობ თუ არა? განა ეს ნაკლუდეკანება არ უმლის ჩუქნსეკს ფიქრებსა? მამ რა მიზეზით გვამინავს ჩუქნსეკს დრმა ძილითა? — დრო არის ჩუქნსეკს გამოვიღვიძოთ; დრო არის დაგივიწყოთ აღამაჰმადსანის საუკუნება; დრო არის ჩუქნსეკს ვისუთნოთ საქართველოს გაწმედოლ ჭაერთათ. ჩუქნსეკს ვისეკდ უარესნი ვართ რითმე ან ჭკუით, და ან გონებით?

მე მუქნსეკს საუბარი მხოლოდ ქართულს ენასეკდ. საქართველო შეიწორობული ყოფილა მტერთაგან, მაგრამ იმ დროებაშიდაც უსარუნგიოთ ქართველებს თავიანთს ენასეკდ, ამის მაგალითები გვაქნეს თვალის წინა და ესედა, როცა უფრო მოხვეწებული ვართ გარეგანი მტრებისაგან და უფრო გა-

სათლებულნი. საღისნი გვიდგან წინა სამაგალითოდ, ჩუქს
ვერ გზარგებლობთ ამ კარგის შემთხვევითა.

ჩუქს ქართველები მოუთმენდობით ნასახელები ვართ,
ამისათვის ბოდიშს ვითხოვ, იქნება თავი შეგაწეინეთ ბევრის
ეხედითა; მაგრამ მინდა ვთქვა რასაცა ვგრძნობ. ისევე
არა, როგორც მამალს უთქვამს: «მეკი ვიფიქრებო და
თუნდ გათენდეს, თუნდ არა!»! არა, მე თუ ვიფიქრე, მინდა
ჩემს ვიფიქრედ გადავცე გათენდეს.

ჩუქს რასედა ვლამაზავობით? — ჯო, ქართულ ენაზედ.
დიად, აკი მოგასხენეთ, თუ ჩუქს ნაკლავსანებს, რომელიც
აგისხენით, არ შეეახრულებთ, ჩუქს ენას არ ექნება წარ-
მატება.

მაგრამ რაც გასდეს გასდეს ერთს დიდს ნაკლავსანებს
გოდვე ვიტყვი, რომელიც, თუთქმის, არის საფუ-
ძველი ყოველის ნაკლავსანებისა, რომელსაც ვხედავთ
სასწავლებელში.

ზოგიერთ გონივით სოფელში, რომ ჩუქსი შულები სიმ
სასწავლებელში მივევით, მეტი რაღა უნდაო: დაადოს ზი-
რიო და ელამოს წიგნებია! — მაგრამ ამის ნახუეს მოგას-
ხენით: რაც უნდა ელამოს მათმა შულებმა, ყველას ვერ
გადაელაზკენ; ამას გარდა გარდაელაზულს მოხელება უნდა
ისე, რომ სულსაც არგოს და სორცხაცა. — მე რა? შიმო-
იყვანებენ თავიანთ შულს სასწავლებელში შუდი ან რვა წლი-
ხას, მაშინ, როდესაც იმათ ჯერ ქართული კითხვა და წე-
რა სრულებით არ იციან და მისცემენ მოსამზადებელ კლა-
სში. აქ საცოდავს ბავშვს მისცემენ კელში სხვა და სხვა სა-
მეცნიერო წიგნებსა, იმისთანა ენაზედ დაწერილსა, რომე-

დღიც იმას სრულიად არ ესმის.

ჩუქს სსოგადოებას გონია, რომ განათლება არის დამოკიდებული მხოლოდ სხვა და სხვა ენის დამოკიდებულად. — სრულებითაც არა! განათლება არის დამოკიდებული გონების განვითარებაზე და გონება უნდა განვითარდეს ემწიფებოდათ ბუნების კანონებს და არა სხვა კანონებს, რომელიც მას სრულიად არ ესმის. ეს სიტყვები ემწიფებიან შეხედულების პირდაპირულებითი რატონებისა და რასაც გაიგებენ — გაიგებენ და რასაც არა, რჩებიან ისრე; შინაც არაფერი ჰქვანან, რომ გაიგებინონ, რაც მოძღვრებს უსწავლებიათ მათთვის. აქაც უნდა მოწადინებული იყოს შეგირდი, თავტარება დაეხსმის და გული აუფრუდება სწავლაზე და თავს დასხმება.

— და ასეა თქვენს მიხედვით: ვინ არის მაგნიტი ჩუქს ენის დავიწყებისა? ანა, თქვენსვე მითხარი, რა უნდა მოგიგოს ამ ვითარებაზე? — რა მაქვს ხატველი, თუ არა ის, რომ უმეტეს ნაწილი ჩუქს ენის დავიწყებისა არა მისი შედეგი მშობლები და არა შვილები.

დრო არის თქვენს გამოდიდით; დრო არის თქვენს იქონიოთ მონაწილეობა ჩუქს პირველ განათლებაში და მამის უმეტესად მივადებთ ჩუქს მთელი დღეული საგნებსა...

ხსენებდნენ, მკითხველი! ერთი მანდა გავისიერო იქითკენ, ხედავ სმინობა და ცემის კვრა იმის. — აი, ჟეზუიტ, ხედავ ეს სმინობა არის. — ემწიფო, ეს რა მსიარულება არის იმ სახელში? — შეუნიება: ასეა გელთნაწერი ჟურნალი გამოცემის ჩუქს ამხანაგობა და იმასვე შედგომით მსიარულება. — რატომ მივასხვავდი სწავლებელსა და...

მე ესედავ ზიზღაზიარ გადმოვიდებულ ნიშანს, ტილოზე დაწერილს: «მსახური», ეს მაკარებს. — მგონია ვინმე ასახლი მსახური მოხუცა სახსრავლებელმითქო. — აკერ სახსრავლებელის ფანჯრიდან ვიღაც შუა ტანადი მოწაფე გამოდის (ერთი კვითხი იმას ანბავი). — ეს ვინ მსახური მოგვხვალათ ემსწულა? ზანუხის მაგიერათ, მიხვეწებს ზენციონს. — კბთქვი, შევალ ზენციონში, ვნახო რა არის?

ესედავ, ერთს დიდს გამდიდრ სტოლზე ჭერია რამოდენიმე გვრემდღიარი; გარე მოხვევების მოწაფეები: ზოგი ახწორებს და ზოგნი ერთმანერთს შველიან. ეს ხტენა ხსენამოვნოთ წარმომიდგა; მაგრამ, როგორც კარგს დარს ავღაბი მოვეება, ისე თურმე სიამოვნებას უხიამოვნება მოხდევს: აღბათ დმერთს არ უნებებია, ავი და კარგი განუძორებელნი უოფიდან! ეს თვთ საქმიდან აღმოჩნდა ჩემის თვალის წინ. — ერთს გუთსეში შეყრილან რაოდენიმე მოწაფენი და დახტინიან ასალ გამოცემულ ჟურნალებს მამინ, როცა მათი ამსანტები რთელში იწურებოდნენ შრომით და როდესაც, განკარგებული ამ ხსენს მოქტევითა მოწაფეთა, კვითხე ერთს ემსწულს, ვინ არიან ის ემსწულები, რომელნიც მათ უშლიან და დახტინიან ვიდევან. — იმან მითხრა მადლად წოდებისა გასლევან, ცოცხა შრომის მოზიხდარნი და ერთი მათგანივი ჭაივი არიხო. ამ ერთმა გამაყვრვა: ამას რაღა ჭხვიდა!

გულ შეიწროებული ამ ხიარის ემსწულებს ქტევითა, შინ მივდივარ გაქვებული, მაგრამ მინდა რაოდენიმე სიტყვა მივსწერო ამ ასალ ჟურნალის რედაქტორს.

ჟ. რედაქტორო! ვიცი მომიტყევეთ, რადგან შენდობას

შირველად მოგიითხოვ მაზედ, რომ მე თქვენს ასულ გამოცემულ ფეხურკელის ჟურნალს დაგვარქვი «საუბედურო მსახრობელი (*). წსაკვრველია, მიზეზს იგიითსავ, რისათვისა, რის საუბედურო მსახრობელია? სსხისარულო მსახრობელი უნდა დაგვარქვა, რომ ჯერ ქუთაისში ჟურნალი არ გამოცემულა, ნამეტნავად სსწავლებელშიო, ჩემთვისც ძრვიელ სამწუხაროა, ცუდი მსახრობელი ვარ, მაგრამ ზოგი ერთის ემაწვლების გულგრილობამ შემაგონა ავი მსვედრი თქვენის დაწყებულის ჟურნალისა.

ჩემთვის ეს დიდად სამწუხაროა, რომ გამოჩნდნენ მრავალნი ემაწვლნი, რომელთაც აქნით განზრახვა დაარღვონ ჩაიძე მხრით ეს თქვენი კეთილი განზრახულება, რომელიც არის ჩვენს ენისათვის სსხარგებლო. ნამეტნავად იმ ჭაიკისგან; ამიტომ, რომ ასლანდელ დროში ყველა ჭაიკნი, როგორც ლაშარაკითა, აგრეთვე ცისკრებითაც გვირსადებენ თავიანთ აზრებს ღ ლაშარაკობენ, რომ: თუმიცა ქართლოსი ღ ჭაიკი გაიყარნენ ქმოძაში, მაგრამ ორივეს ერთი ღ იგივე სისხლი გვიდუღსო. მსმსადაძე უოველმა უნდა იცოდეს, რომ არათუ დაარღვიოს ჩაძე მიზეზებით თქვენი სსხარგებლო ფიქრები, არამედ თვთანაც იქმნეს ჩვენს თანა მოღუწვე.

მაგრამ, უ. რედაქტორო! ჭაიკს ანკი რათ გამტყუებოთ. ნამეტარი გულმხურვალეთ არც კურთხეულნი ქართლოსი-

(*) მოწყალე მკითხველი მომიტყუებს მაზედ, რომ ერთი ღ იგივე გამოთქმას ნსხამს უფ. ივ. სომხიკის სტატისტიკ, დეკემბრის ცისკარშიც. ავტ.

ანები ეკიდებიან თავიანთ ჟურნალებს, ასე რომ კბრულ
ენაზედ რომ გამოცნათ ჟურნალები, მე დარწმუნებული
ვარ, რომ ის უფრო სხიამოგონი იქნებოდა იმათთვის, ვი-
რემც ქართულ ენაზედ გამოცემული ჟურნალები.

მე საჭიროდ აქვს გრძნად წამოვადგინო მათი განზ-
რახულება და მისი მაგალითები, რომლითაც ისინი გიშ-
დიან თქვენს, ამიტომ რომ ისინი რომ წაიკითხვენ, თუ-
თანვე სცნობენ ვეფხეებს. მხოლოდ მე ამას კიდევ გა-
ვიძეორებ, რომ ეგ მაგათი განზრახვა არ არის კარგი და
ამისთვის სჯობს, რომ დაეხსნან. არ აქვევთ იმათ ხმაუ-
რობასა.

მშჯობას ვითხოვ თქვენთვის და ჩვენს მოძიებისათვის,
რომელთაც აქვთ მარადის გულისთადი შრომა თქვენს
სხალ გამოცემულ ჟურნალზედ.

სახწავლეების მოწათუ მის. ბუთანოვი.

ფებერვლის 27.

1865-ის წელს.

განსილვა რევდენთაზე ქართულთა ზედ წა- წერათა.

ზედაწაწერასი ესე არიან გადმოცხადებული. პეტრობურგდის
არქიმანდრიტისა პორფირისაგან, რომელსაცა მრთული
ცნობება თჳსი შეუწირავს იერუსალიმისა და სსწყათა მართ-
მადიდებლობისა აღმოსავლეთის სიმღელეთა ძიებათა. — თუთ
სურვილითა არქიმანდრიტისა, მისისა უმაღლესობისა დი-
დისა მთავრისა **აღგ. თეოდორეს სსულისა**
სასახლის გოფიქსტერამან ე. პ. კილერ ინება, რათა
ზედ წაწერანი ესენი მეთარგმნა მე პირველად და განმე-
ხილაცა.

გაღსრულებ დიდისა კმაყოფილებითა ესრეთსა სასიამ-
ოლორსა ჩემდა მონდობილებასა, რომელიცა სასარგებლო
არის ქართულისა ისტორიისათჳს, საცნობელად განვსწავ-
ლულისა მათისა შემეგრებელისათჳს, რომელმანცა შევსწირა
ყოვლად თავი თჳსი ვსწავლასა; და მოსახმარებელთ მათ-
თჳს, რომელნიცა გრძნობენ ქრესტიანისა დაქვსლთა დროთა
მისთა სიმდიდრისა სიუყარულისა და აქესთ სურვილი ქრეს-
ტიანისა ამის ცნობაებითა ქსენონ და დაათესონ სადისი.

რომელიც ქსცხოვრებს მუნ. — უცნობელთაჲს ისტორიულ-თა, არსეოლოგიურთა, გეოგრაფიულთა დ სხ. ვითარცა განადგობთა არა განიღებინ კარნი ერთა სადგურისა, თუ სიერ ესრეთთა ცნობათა, ვითარცა ასოთა მუჭელთა არა წაიკითხება წიგნი ერისა; უამათოთ მხედრულთა არის მნელი დ ვერარსა ხედავს.

ესრეთ შეერთდნენ სტრაქონიცა ესენი რიცხუთა ძათ. უმრავლესთა ხალხისა ისტორიისა მახლობთა დ შევიდნენ იგინიცა ცნობათა საუნჯეთა შინა იმა მართლმადიდებელთა ხალხისა ნაწილსა, რომელისა სარწმუნოებითა აღორძინებასა დ ერთა ღირსებისა მწიშვნელობისა დატყუასა, აღმოსავლეთი დ დასავლეთი ქრისტიანეთა ქვეყანათა ეკერებოდნენ.

პ 1.

ზედაწარწერა მარტირილობა ფიქალზედ, სამუალ ეკკლესიისა დანაქცევთა ეკკლესიის ათონისა ქალაქსა იერისსოზ.

«წელს ს... ღმთივ — გუგუნოსანსა მეფობასა მისვილ ზღუდლოდოსსა... აღიშენა ქართულთაგან.

სსოლიო. 1 ეს ზედ წარწერა ამოჭრილია ქუახუდ ხეცურისა ასოებითა, ასო მთავრულად, დიდად წმინდად.

2, ზედ წარწერილობისა ამისა დრო ეშესაბამება 1262 წელწადსა შობითგან ქრისტესსა დ სამღვილისა სიხროითა უზრუნესსა პერიოდსა მას, რომელსაცა მეფობდა გიორგიანში იმპერატორი მისვილ ზღუდლოდოსი 1260 წლითგან 1282 წლამდე.

3, ქალაქს იერისოში. სადაცა ვიქავ 1849 წ. როდესაც

ოქსაღვინიკითგან მივდიოდით ათონისა მთად, კზოვე სს-
ჩატა ზედ წაწვერა ქართული ძეგლსა მაცხოვრის სატყედ.

«ქრისტე, შეიწავლე ცოდვილი წილანელ კზისკობრის
ღვთით, რომელმან მოგაწიე აქა, ქორონიკონს კდ.» (133
წელი ქრისტესით.)

4, ერთი ქართულთა ბერთაგანი, შთამოუბით იმერე-
ლი, სსკლად გაბრიელ ღუზნიკიელი, რომელიცა მივიდა
ათონისა მთასა, უნებლეთ აღუწანილაქნა იერისომა კზი-
სკობრის საწისსკედ 1768 წელსა. იგი ეკურთხა არა
კოსტანტინოპოლეს, სდაც არ უნდოდა წასუდა, არამედ
ათონისა კარეში ღ ღლსრუდა 1778 წ. ათისა წლისა
შემდგომად იერისომა სამწყსომა განგეობისა. იგი მა-
რისა სკათედროს ეკკლესიასი. ესე მისნო მეადგილობრივ-
მან იერისომა კზისკობრისმან იონიკემ. გაბრიელსა ამას
მოისსენიებს ტიმოთეა თვსსა მოგზაურობასი მეთოთს-
მეტისა საუკუნისა სსკეარსა. იმავე წიგნში, რომელიცა
გამოვეტი უგანათლებულებისა კნიასის მ. ს. კორნცოვი-
სა ბძანებითა ათონისა მოგზაურობასი, ჩემგან მოსსენებუ-
ლია ესე გაბრიელ იერისომა (მოგზაურობა მიტროპო-
ლიტისა ტიმოთესი გეგრ. 82 ტფლისს, 1852 წ. ქარ-
თულისა ენაზად.)

5, ქალაქსა იერისოში, ანუ იერისოს მასლობლად, მე-
თერთმეტეს საუკუნეში, ქართველთ მეფეთა ღ კარის კა-
ცოა, გადასასლეს სსქართველთგან ორმოც ღ ორი კომ-
ლი ცოდუზღიანი ქართველი, იმა ჭაწრითა, რათა უოფილ-
იერენ მეურნედ შემსოლესათ ათონისა მონასტერთა; რა-
თა ენატრონათ მონასტრისა სსქანელთა: ქქონლათ სვსსა

დ თუკა მაკედონიის ველზედ დ მოეშენებინათ ეკნსები, არნიპელაგიის კიდეზედა. დროებაჲს შეუცვალა მათ ენა დ აღრივა ზერძნთა შორის.

№ 2.

ზედწარწერა, ეკლესიისა დასაქცევთა შინა იოანე ნათლის მცემლის მონასტრისა, იორდანის მახლობლად (იორდანის უდაბნოში.)

— «ქრისტე ღმერთო შეიწყალე იოანე ოსნანსძე.»

იქვე ჟუჰრის ქუჩაჲ არის ზედწარწერა:

«ნიკოლოზო.»

სსოლიო. 1, ზედწარწერა ეს ორივე არის სუცუორის ასაკებითა.

2, ნიკოლოზის სახელის შემდეგ არის კადეკ ზედწარწერა, მაგრამ ვერ ირჩევა, მხოლოდ თავიკი-სე იწეობა მან.... ესე იგი მახბელი. ამ ძუჭლის უზირჭლეხისა გვარისა წყარნი, მართლად დ, მრავლად მიდიოდნენ იერუსალიმში ეკლესიებისა აღსაშენებლად.

3, იოანე ოსნანსძე, არხად არის მოსხენებული ქართულთა მწერალთაგან გარნა ათონისა მონასტრისა დიპტიხებში მრავალნი არიან მოსხენებული ქართულნი ბერებიცა, ესრეთ: «ქარულთა ნათლისმცემლის მონასტრისა იორდანე შირველისა.»

ამა უკანასკნელსა, მოკლედ გუგნობებს მიტროპოლიტი იონა მრაველი თავისსა აღმოსავლეთისა მოგზაურობაში 1780 წელს, რომელიცა დაიბეჭდა ჩემგან, უგანათლებულებისა კნიჲისა მ. ს. კარანტოვისა ბძახებითა (გუჭრ).

59 ტფილისი 1852 წ. ქართულს ენაზედ.)

№ 3.

ზედაწარწერა წმ. თეოდორეს მონასტრის ეკლესიაში იერუსალიმისკე ფეშერსა ქუაზედ. (წამლილია.)

«ღმერთო ღ ჳმიდაო თეოდორე, შეიწყაღე იერუბაქის ძე... ლავს შუღი ცოდვილი ბენა. ესე ხაუღარი ლეშენა ჩემთა მშობელთა შესანდობელად, რათა იქმოდენ აღახსა თეოდორობის ჰირჭჭლსა შატათსა წმიდათა მარხუათსა. ქორინიონს ტკვ.»

სხოლიო 1, ეს ზედაწარწერა არის მხედრულისა ახოებითა.

2, წმ. თეოდორეს მონასტრში აშენიულია იუჟან ღ ხადურ ჩოღაყაშუღებისკან, ქართველთ ძეულის თავადი შუღების გვარისკან. (მოკვ. ტიმ. გვ. 157, ქართ. ენაზედ.) არა მაქვს იჭვ, რომ ხახელი ბენა, არის შემოყუღებითი, ღ უნდა იუოს ბეჟან.

3, ამ ქორინიონის წეღიწადი, ეშესამება 1635 წეღიწადს, შობითგან ქრისტეს.

№ 4.

იმამე თეოდორეს მონასტრში არს ლავს არის ზედაწარწერილობა:

1, «ჩოღაყაშუღსა ყადარსა ღ მათთა მძათა ღ მძინწეღთა ცოდუასი მათნი.»

2, «შეუნდნენ ღმერთმან. ამინ. წმინდაო თეოდორე შეუნდნენ ჩოღაყა... ამინ. მათსა ემასა შიობ შეუნდნენ ღმე-

...მან. ამის.

სხოლია. 1, ასოებია სუცური დ სუფთათ ამოჭრილი. არაბის ეჭვ, დ სხანს არსელოვრათეულის ნიშნებითაც რომ უნდა იყოს დაწერილი მეცამეტეს საუკუნეში.

2, ტიმოთე თავის მოგზაურობაში სწერს მოკლეო. «წმ. თეოდორეს ეკვლესია აშენებულია ბეჟან დ ბაადურ ჩოღაყმაღლებისაგან.» მაგრამ კოდორსკა არ მთავსებდას. ეს, კოდორი, ზრეთუზ ჩოღაყსათაგანი ყოფილა.

ზედაწარწერა ვიწროს აღსავლის კარებთან წმ. ნიკოლოზის მონასტრისა, იერუსალიმში.

«წმინდა ნიკოლოზს მეოთხე ექმეს წინაშე ქრისტესა კასთა დედოფალსა ელენე, ყოფილსა ელისაბედსა.

სხოლია. 1, ამ მონასტრზედ არის ტიმოთესაგან შემდგომი ცნობა: (გვერდი 128) წმინდის ნიკოლოზის მონასტერი კასთა დედოფალსა, ელენე ყოფილისა ელისაბედისაგან აღშენებულია; წმინდა ნიკოლოზს თვით მკვდარა-მუნ; ხენავი მისი მუნ ყოფილა.»

2, ელენე იყო მეფისა გიორგის დედა, ამავე გიორგისა ზრეთვე ერქვა ლეონ. ქმარისა თჳსისა სიკუდილისა შემდგომ შესდგა მონაზონად დ აღსრულდა იერუსალიმს.

3, ზედაწარწერა ესე სუცურისა ასოებით არის დ წმინდად ამოჭრილი.

№ 6.

ზედაწარწერა წმ. ჯუშის მონასტრში, იერუსალიმის მახლობლათ დეისურის სატყედ, რომელიცა აშენდა სამხრეთის მხრივ აღსავლის კართან.

„ნესტან ღაბუასი.“

სსაღლია. 1; ესე აღმსენებელია სსაქართუჭდოს მკვიდრისა ბაგრატ კურატმადგატიზას, რომელიცა აღსრულდა 945 წელს.

2; ზედწარწერა ესე სწეუბისა მსოფლიაჲ ჰ სოფლიაჲ მსოფლიისა, ცსვეან გიორგი მკმუდისა ცადლისთჳს. ესე გიორგი გარდაიტუდა 1407 წელს, ესე სსახს იერუსალიმის სსამცარიანსა ცნობითვან, კასტანტინოპოლჳში.

3, ამ სსახელს მოიხსენებს კანსწავლული არსიმანდრატი ნიკოლოზი, თავადი ჩოღაყმუდღა, რომელსაჲ აწადებოდა იერუსალიმელი, — ესა, ცსოგრუნდა იერუსალიმში 1630 წლამდე. ამჲგდ ცნობა არის კათალიკოსის ანტონი 1 თსსულეზში, რომელიცა ცამატემულია სსემკან უკანთლებულებობაჲ მ. ს. ვარსცოვისა სსახსებითა (წეო ბიდე სიტყუაბა. მესლი 783 ჰ 784, ცოვიდისს. 1855 ჰმართულს კანსად.)

№ 7.

თარგმანი ბერძნულის ზედწარწერათჳს წმ. კერას მოსახტეწში იერუსალიმის სსაღლი.

„ეკელებია ესე სსატიონისა ჰ ცსოგედს მკოთეულის ჳჳს ონსა განსახლებულ ჰ დასატულ არს წარსაგებელითა ჰ შეწეობითა უკანთლებულებობაჲ მთავრისა ღეონ დადიანისაჲს, თანსმძრამდლობითა ჰ მეცადინეობითა არსიმანდრატის ნიკიტორცხი. წელსა 1646 იანვრის 11 დღეს.“

სსაღლია. ღეონ მეორე იეო, მეგრელი მთავარი.

2, ესე იეო ნიკიტორცხთან, სოფისჳთ ბერძნისა, რომელიცა

ქელიცა იერუსალიმის მატრიარხისა გიორგიეს განკარგულე-
ნითა, აღიუწანეს მიტროპოლიტისა სარისხსჲდ. ნიკაიო-
რესა ამს ქართუწლთა მეფენი გზავნიდნენ ელჩთა რუ-
ხეთისა მეფესთან მისიელ ჭეოდღარესა ძესთან.

№ 8.

ზედაწარწერა ბერძნული აბრამძის მონასტერში, რომე-
ლიც აღმუწანულია გოლგოთასჲდ, ღ. რომელიცა აწესნებს
ამს ადგილსა სიდაცა აბრამძის მსხვერპლად მოიყვანსა მე-
ოცხი ისაჲ.

«ესე მონასტერი არს მატრიარხის აბრამძისა, განხილუ-
ბულ არს გიორგი აბრამძის იმერეთითგან, წარსაგებელითა,
1700 წელსა.

სიოლიო. 1, ამჲვე ზედაწარწერას ვკითხულობთ ქარ-
თულსა ენასჲდაცა იქვე დაწერილსა.

2, ამ გიორგი აბრამძის ქალსჲდ თამარსჲდ იყო ჯერ
დაწერილი გიორგი დიპარტიანი, მთავარი მეგრელითა.
ამ მთავრის მთავრის მიჯნველობასა ქუჩაჲ მეფობდა იმე-
რეთში მცირე წლადანი გიორგიმეექვსე. (1703—1707.)

3, აბრამძის მონასტრის შემსებასჲდ ღ. განხილვასჲდ
თ. გიორგის აბრამძისგან, მოიხსენიებს ტიმო-
თე მტოლმით. (მოგზ. ტიმ. გვერ. 157 ქართულს ენა-
სჲდ.)

№ 9.

იერუსალიმში, დედა მონასტრის აღსაყდრის კარგი-
ში, რომელსაცა ეწოდება ზაიდან აწესნია დიდი მაცხოვ-

რბა სატი. ესე სატი, როგორც ქსანს ზედწარწერიდან
შეწერულია საქათულადგან, იღუმენის თამარისგან
1765 წ. ესე თამარი სტოგრება იერუსალიმში ჯ კან-
კება მონასტერსა აძს.

სხალიო. 1, ერთი დედათ მონასტერი აღმენებულია
მკრდმეტისა საუგუნისა დასწყისში თავადის ამირანდო
ჯ თავა ამილხვართაგან, წმ. ვასილი დიდის სახელზედ,
ესრეთ სწერს მიტროპოლიტი ტიმოთე (გვერ. 157, ქარ.
კ) მეორე მონასტერი აღმენებულია რაჭის ერანთაგან
1755 წელსვე, ცხოვრებდნენ ქართველთა დედანი (მონო-
ხონნი) უკანასკნელს დროში ამ მონასტერში იყო იღუმე-
ნათ ქათულდი სრისტინა, ანხიფესძელის ასული, — ამავე
დროს იყვნენ ამა მონასტერში მონოხონად ორი კასელი,
ერთი რუიხელი, ერთი იმერეთითგან ჯ ერთიც გუბიით-
გან. (მოგზო ტიმ. გვერ. 157). თამარსა არ მოი-
ხსენებს.

შეტყობ იახელიანი.

25 იანვარს. 1865. წ.

ტიფლისს.